

Nr 338.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till prisrabatterning å vissa livsmedel; given Stockholms slott den 22 maj 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Axel Gjöres.

Utdrag av protokollet över folkhushållningsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22 maj 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres:

I årets statsverksproposition (elfte huvudtiteln, punkt 34) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Prisrabatterning å matfett och mjölk beräkna ett reservationsanslag av 100 000 000 kronor. Jag torde nu få ånyo anmäla denna fråga.

Nu gällande bestämmelser i fråga om prisrabatterning å matfett och mjölk återfinnas i kungörelserna den 10 maj 1940 (nr 319) angående prisrabatterning å smör och den 23 maj 1941 (nr 303) angående prisrabatterning å mjölk samt i statens livsmedelskommissions cirkulär den 7 november 1941, nr 507. Förenämnda kungörelser hava ändrats senast den 30 oktober 1941 (nr 824 och 825). Vidare har i kungörelse den 10 oktober 1941 (nr 786) för-

ordnats, att vad i samma kungörelser stadgats beträffande smör och mjölk skall äga tillämpning jämväl i fråga om fodermedel, utsädesspannmål och konstgödselmedel. Vad i kungörelsen angående prisrabattering å smör är stadgat beträffande smör, som framställt vid mejeri, skall enligt kungörelse den 7 november 1941 (nr 863) äga tillämpning även i fråga om övriga slag av matfett samt grädde. Rabattbestämmelsernas innehåll är i huvudsak följande:

Flertalet rabattkort utlämnas efter rekvisition, d. v. s. utan individuell behovsprövning. För att rabattkort skall kunna erhållas efter rekvisition fordras, att det beskattningsbara beloppet vid senaste taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt icke översteg 900 kronor samt att den skattepliktiga förmögenheten icke översteg 15 000 kronor. Om dessa förutsättningar äro uppfyllda, erhålles ett rabattkort för matfett och ett rabattkort för mjölk för varje barn fött år 1926 eller senare, för varje åldring född år 1874 eller tidigare, för varje person med tilläggs pension samt för varje person med invalidunderstöd. Under samma förutsättningar erhålla vuxna personer, som icke tillhöra någon av de nyssnämnda kategorierna, ett rabattkort för matfett. För ensamstående personer fordras därvid att vederbörande har eget hushåll, varför exempelvis vuxna hemmavarande barn icke kunna erhålla rabattkort. Vidare märkes, att barn under ett år, för tiden intill dess barnet fyllt ett år, erhålla två mjölkkrabattkort.

Person, som enligt de refererade bestämmelserna skulle vara berättigad att erhålla rabattkort, får ej tilldelas sådant kort, därest hans inkomst- och förmögenhetsförhållanden efter den tid, som nyssnämnda taxering avser, undergått sådan förbättring, att de angivna inkomst- och förmögenhetsgränserna skulle ha överskridits, för den händelse taxeringen hänfört sig till den aktuella inkomsten.

I de fall då inkomsten efter tiden för senaste taxering undergått sådan försämring, att vederbörande skulle varit berättigad att erhålla rabattkort, därest taxeringen hänfört sig till den aktuella inkomsten, utlämnas rabattkort efter särskild ansökan och prövning av behovet i varje särskilt fall. Vidare märkes, att lungsjuk, som erhållit extra tilldelning av matfett, jämväl erhåller rabatt för extratilldelningen.

För tilldelning av rabattkort åt medlemmar av produenthushåll gälla i stort sett samma regler som för övriga personer, dock med den i praktiken oväsentliga skillnaden, att rabattkorten, som ha ett särskilt utseende, ej få utlämnas efter rekvisition utan endast efter särskild ansökan.

Varje rabattkort för matfett berättigar under en fyraveckorsperiod till en rabatt av en krona 50 öre på ett kilogram matfett, d. v. s. på hela den ordinarie ransonen. Korten gälla alternativt även vid inköp av grädde. På varje mjölkkrabattkort får dagligen inköpas en halv liter mjölk till ett pris, som med 5 öre understiger det vanliga priset, varför rabatten alltså utgör 10 öre per liter. För producenter gälla båda korten alternativt vid inköp av fodermedel, utsädesspannmål och konstgödselmedel.

Enligt av statens livsmedelskommission lämnade uppgifter kan matfetterabattkortens antal uppskattas till i runt tal 2 600 000, motsvarande 41 % av folkmängden, medan mjölkkrabattkortens antal utgör cirka 1 400 000, motsvarande 22 % av befolkningen. Eftersom mjölkkrabattkort i regel endast

erhållas av barn, åldringar och invalider, böra de rimligen sättas i relation till dessa personers antal och ej till hela befolkningen. Sammanlagda antalet barn under 16 år, åldringar över 67 år samt invalider kan uppskattas till 2 000 000, varav sålunda 70 % äro innehavare av rabattkort.

Varje matfettssrabattkort har ett årsvärde av 19 kronor 50 öre, varför årskostnaden för denna rabattering kan beräknas utgöra 51 miljoner kronor. Mjölkrabattkortets årsvärde är 18 kronor 25 öre, och kostnaden för denna rabattering utgör följaktligen i runt tal 26 miljoner kronor. Årskostnaden för båda rabatteringarna tillsammans kan alltså uppskattas till 77 miljoner kronor.

För finansiering av ifrågavarande utgifter har 1941 års riksdag (skr. nr 412), med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 279, för budgetåret 1941/42 anvisat ett reservationsanslag av 98 000 000 kronor.

Vid sidan av prisrabatteringen å matfett och mjölk har sedan hösten 1940 tillämpats ett system med s. k. förmalningsersättningar, vilket system har till syfte att förhindra att de höjda producentpriserna å brödsäd skola medföra ökning av priserna på mjöl och bröd. Förmalningsersättningarna, som utbetalas till kvarnarna för av dem förmalen spannmål, utgöra för närvarande 8 kronor 15 öre per deciton för handelsförmalning samt 2 kronor vid förmalning mot lön och utgå från det under elfte huvudtiteln anvisade förslagsanslaget till Förmalningsersättningar å 33 000 000 kronor.

Vid anmälan av frågan om anslagen under elfte huvudtiteln i årets statsverksproposition framhöll jag, att vissa mycket betydande kostnader, bland dem förmalningsersättningarna, på grund av olika faktorer kunde bliva av mycket växlande storlek och att till följd därav medel till deras bestridande under budgetåret 1942/43 icke borde beräknas å riksstaten utan i stället utgå från förskottsstat. Riksdagen har ej funnit anledning till erinran häremot.

I skrivelse den 10 april 1942 med förslag om prisreglerande åtgärder på jordbrukets område har *statens livsmedelskommission* upptagit frågan om avvägningen av de generella subventionerna på mjöl och bröd samt på mjölk och matfett. Kommissionen har därvid framhållit den oerhört stora betydelse dessa livsmedel ha i vår försörjning samt i anslutning därtill fortsatt:

Mjöl och bröd utgöra väsentliga beståndsdelar i vår kost och det har alltid varit ett önskemål, att dessa så att säga grundläggande födoämnen skulle kunna tillhandahållas allmänheten till ett rimligt pris. Den i år utgående totala subventionen för sistnämnda livsmedel motsvarar cirka 20 öre per kilogram mjöl. Ett fullständigt borttagande av subventionen skulle ha medfört en höjning av priset på vetemjöl med cirka 22 öre per kilogram och av priset på rågmjöl med omkring 18 öre per kilogram. De generella subventionerna på mjölk och matfett motsvara mer än 2 öre per kilogram mjölk eller 50 öre per kilogram smör. Med tanke på det pris, som smöret redan nu betingar, måste det väcka betänkligheter att helt avskaffa nämnda subvention.

Kommissionen har därefter behandlat ett förslag om eventuell avveckling eller minskning av de nu utgående subventionsbeloppen och har därvid särskilt beaktat spørsmålet, om och i vad mån det kunde anses lämpligt att ersätta de generella subventionerna för mejeriprodukter samt mjöl och bröd med nya eller ökade rabatter för de mindre bemedlade befolkningsgrupperna. Kommissionen har funnit sig icke kunna tillstyrka ett borttagande av nämnda generella subventioner och har som skäl härför anfört:

Varje form av rabatter för den mindre bemedlade befolkningen måste alltid medföra vissa orättvisor på grund av svårigheten att avgränsa det klientel, som skall erhålla del av rabatterna. För närvarande tillämpas i nämnda hänseende vissa schematiska inkomst- och förmögenhetsgränser. Därest samma begränsning skulle gälla för de nya eller ökade rabatterna, skulle de befolkningsgrupper, som ligga närmast över inkomststrecket, bli starkt missgynnade. Om man å andra sidan för att undvika denna konsekvens höjde inkomststrecket, skulle man ej vinna så mycket genom den ifrågasatta omläggningen. I detta sammanhang torde böra erinras om att den del av befolkningen, som har ett beskattningsbart belopp, exempelvis överstigande 2 000 kronor, endast utgör 20 å 25 procent av hela befolkningen. Det är därför ur många synpunkter bättre med en generell subvention än med en rabatt som utgår till den större delen av folkmängden. En dylik utvidgning av rabattklientelet skulle bland annat medföra ett väsentligt ökat arbete för kristidsnämnderna och handeln.

Det förtjänar vidare uppmärksammas, att en avveckling av de generella subventionerna skulle komma att inverka i stegrande riktning på prisnivån. Enligt gjorda beräkningar motsvara enbart de generella subventionerna för mjöl och bröd samt matfett och mjölk en sänkning av levnadskostnadsindex (med år 1935 som bas) med cirka 3.5 enheter. Med den lönepolitik, som nu tillämpas, är det av vikt att en stegring av sagda index om möjligt undvikas. Det bör dock framhållas, att en indexstegring kan undvikas genom införande av specialrabatter för vissa, större befolkningsgrupper. Om man således, på anförda skäl, icke synes böra tillstyrka ett borttagande av de generella subventionerna, kan det likväl — med hänsyn till den statsfinansiella situationen — övervägas att minska dessa.

I sådant hänseende har kommissionen angivit viss sänkning av förmalningsersättningen för brödsäd samt ifrågasatt, att under den tid, som margarintillverkningen i sommar kan komma att ligga nere, kompensation för den härigenom uppkommande merkostnaden för matfettsransonen skall utgå endast till de befolkningsgrupper, som erhålla rabatt å matfett. Beträffande sistnämnda spørsmål har kommissionen anfört:

Av samma skäl som åberopades föregående år torde det sannolikt bli nödvändigt, att förbud mot tillverkning av margarin utfärdas att gälla under instundande sommar. Om så blir fallet, synes i likhet med föregående år viss kompensation böra beredas i varje fall de mindre bemedlade hushållen för den ökning av hushållsutgifterna för matfett, som ett tillverkningsförbud för med sig. I somras gavs dylik kompensation i form av en allmän sänkning av smörpriset med 50 öre per kilogram. Såsom gottgörelse för denna sänkning utbetalades ett lika stort bidrag till mejerierna. Kostnader-

na härför uppgingo till 18 miljoner kronor. I anslutning till de allmänna synpunkter som inledningsvis anförts förordas, att under innevarande år endast de s. k. rabattlushållen skola erhålla kompensation för de ökade kostnader, som uppkomma med anledning av tillverkningsförbudet. Kompensationen synes böra utgå i form av en höjning av matfettssrabatten med 50 öre per kilogram. Kostnaden för nämnda höjning av rabatten kan beräknas till 6 miljoner kronor. Vid denna beräkning har hänsyn tagits till att förbudet torde bli av något kortare varaktighet än under föregående år.

I skrivelse den 17 april 1942 har livsmedelskommissionen därefter avgivit förslag rörande medelsanvisning för prisrabatter och förmalningsersättningar för budgetåret 1942/43. I samband härmed har kommissionen meddelat, att kommissionen från kristidsstyrelser och länsstyrelser samt under dessa sorterande organ, från kommissionens näringssakkunniga ävensom från Sveriges köpmannaförbund, Sveriges grossistförbund och Kooperativa förbundet inhämtat yttranden rörande de nu gällande prisrabatteringarna samt rörande behovet av en ändring och utvidgning av rabattsystemet.

Sveriges köpmannaförbund och *Kooperativa förbundet* ha framhållit, att det skulle medföra allvarliga olägenheter för detaljhandlarna om prisrabatteringen utsträcktes till nya varuslag. Den därmed avsedda effekten borde i stället kunna vinnas genom en ökning av nu utgående rabatter på matfett och mjölk.

Av livsmedelskommissionen tillkallade *näringssakkunniga* ha i yttrande rörande önskvärdheten av vissa förändringar i det nuvarande rabattsystemet anført:

Den stegring av livsmedelskostnaderna, som ägt rum under kriget, har otvivelaktigt varit mera kännbar för de befolkningsgrupper, som äro bosatta i städer och andra samhällen, än för befolkningen på landsbygden, som i större omfattning anlitar naturahushållning. De hittills inträffade försämringarna i näringsstandarden och de ytterligare försämringar, som kunna befaras komma att äga rum, träffa följaktligen i främsta rummet städernas och tätorternas befolkning, och det är alltså denna del av befolkningen, som i första hand är i behov av rabattkort på livsmedel. För närvarande äro rabattkorten emellertid betydligt vanligare på landsbygden än i städerna. Ehuru jordbruksbefolkningen kan utnyttja rabattkorten för inköp av fodermedel m. m. och rabattkorten följaktligen inom denna befolkningskategori spela en annan roll än inom andra befolkningsgrupper, förefaller det, ej minst av psykologiska skäl, önskvärt att grunderna för utdelningen av rabattkort ändras på ett sådant sätt, att rabattkorten i vart fall ej bli vanligare på landsbygden än i städerna.

Rabattkort finnas för närvarande på matfett och mjölk, varav de senare endast utdelas till åldringar och med dem likställda samt till barn. Så länge efterfrågan på mjölk kan tillgodoses i full utsträckning, böra åldringar och med dem likställda liksom hittills erhålla rabatt på mjölk. Någon anledning att förändra rabattbeloppet finnes icke.

Eftersom de barnrika familjerna otvivelaktigt utgöra en befolkningskategori, som är dåligt ställd i näringshänseende, skulle det vara förmånligt,

om rabattbeloppet för barn kunde höjas förslagsvis från 10 till 20 öre per liter mjölk. En sådan ändring framstår såsom särskilt önskvärd därest mjölkpriset skulle komma att höjas. Enligt vad som meddelats de sakkunniga, kan en höjning av mjölkpriset med högst 3 öre per kilogram bli aktuell. Under förutsättning att en prishöjning av denna storleksordning verkställs och under förutsättning att de skattefria avdragen för barn icke höjas vid innevarande års riksdag, bör rätten att erhålla rabattkort för mjölk helst utvidgas, så att inkomstgränsen bestämmes till ett beskattningsbart belopp av 1 500 kronor mot för närvarande 900 kronor. Därigenom undvikas, att den ekonomiska situationen på grund av den allmänna prishöjningen på mjölk försämras för familjer med ett beskattningsbart belopp mellan 900 och 1 500 kronor.

Enligt vad socialstyrelsens konsumtionsundersökningar utvisat, är inom mindre bemedlade hushåll konsumtionen av grönsaker samt av frukt och bär mycket låg. Det synes angeläget att vidtaga åtgärder för en ökning av nämnda konsumtion. Enligt vad som upplysts kan emellertid en rabattering av dessa varuslag lämpligen icke ifrågakomma.

Ehuru nämnda undersökningar icke ge belägg för, att någon brist på äggvita i kosten hos de undersökta hushållen skulle förekomma, anse sig de sakkunniga, särskilt med hänsyn till köttvarornas relativt höga pris, böra tillstyrka att rabattsystemet för stadsbefolkningen utsträcker till att gälla även kött och fläsk. Härvid kan övervägas att tillämpa en lägre inkomstgräns än för matfett. Eftersom köttvaror få inköpas även på ransoneringskortet för ägg, torde rabatt böra lämnas även vid inköp mot detta kort (av kött eller ägg). De sakkunniga skulle finna det förmånligt om rabatterna på dessa varuslag samt på matfett kunde sammanföras till ett rabattkort; dock bör detta ske endast under förutsättning, att rabattsystemets nuvarande konsumtionsdirigerande verkan bibehålles.

Av de avgivna yttrandena har *livsmedelskommissionen* dragit huvudsakligen följande slutsatser:

Rabattsystemet förefaller att tekniskt fungera i stort sett tillfredsställande. Missbruk i form av överlåtelse av kort etc. synas praktiskt taget icke förekomma eller komma i varje fall icke till myndigheternas kännedom. Den enda tekniska svårigheten av betydelse består i att handeln har ett omfattande arbete med att mottaga och redovisa rabattkupongerna.

Livsmedelskommissionen har varit angelägen om att utforma rabattsystemet så, att det ej skulle erhålla prägeln av understöd utan blott innebära, att en stor del av de mindre bemedlade erhöle rätt att inköpa vissa ur näringsfysiologisk synpunkt särskilt viktiga varor till ett lägre pris. De till kommissionen inkomna yttrandena ge emellertid närmast vid handen, att rabattsystemet i stor utsträckning betraktas som en hjälpform, som endast föga skiljer sig från arbetslöshetshjälp o. d. Åtskilliga kristidsstyrelser och kristidsnämnder framhålla sålunda, att det i princip skulle vara önskvärt, om rabattkorten uteslutande kunde utdelas efter individuell behovsprövning och om de gällde valfritt för ett flertal varor. Flertalet remissinstanser anse emellertid, att det nuvarande utdelningssystemet i princip bör bibehållas, trots de olägenheter, som äro förbundna med att i flertalet fall låta det beskattningsbara beloppets storlek vara avgörande för rätten att erhålla rabattkort. Dessa olägenheter ligga framför allt i att, enligt vad erfarenheten visar, det

beskattningsbara beloppet i många fall ger en felaktig föreställning åtminstone om de aktuella inkomstförhållandena.

De nu gällande inkomst- och förmögenhetsgränserna anses emellertid av det övervägande antalet hörda myndigheter under alla förhållanden böra bli föremål för en justering nedåt. Flertalet remissinstanser uttala sålunda, att befolkningen enligt nu gällande regler kan erhålla rabattkort i större utsträckning än som anses behövt. Kristidsstyrelserna föreslå i allmänhet, att det beskattningsbara beloppet sänkes från nuvarande 900 kronor till 500 kronor och att förmögenhetsgränsen sättes vid 10 000 kronor mot för närvarande 15 000 kronor skattepliktig förmögenhet.

Det har för kommissionen icke varit oväntat, att en avsevärd del av befolkningen erhållit rabattkort. De av kommissionen ursprungligen framlagda beräkningarna över det uppskattade antalet rabattkortsberättigade, vilka beräkningar legat till grund för rabattsystemets hittillsvarande utformning, ha tvärtom visat sig hålla mycket väl. Kostnaderna för rabatteringenarna ha i verkligheten varit lägre än de belopp, som av statsmakterna anvisats för ändamålet.

Av särskilt intresse är, att det framför allt är kristidsnämnderna på landsbygden, som framhålla, att enligt nuvarande bestämmelser alltför många äro berättigade att erhålla rabattkort. Detta är anmärkningsvärt, eftersom nämnderna tidigare — då rätten att erhålla rabattkort var starkt begränsad för jordbruksproducenter — ansågo att samma tilldelningsgrunder borde gälla på landsbygden som i städerna. Det är anledning tro, att erfarenheten av de förändrade bestämmelserna i viss mån kommit kristidsnämnderna att revidera sin tidigare uppfattning.

Vad angår frågan om en utökning av rabatterna i form av en höjning av rabattbeloppen eller en utvidgning till nya varuslag anses en sådan utökning särskilt i städerna vara behövt för de minst bemedlade bland de nuvarande rabattkortsinnehavarna. Åtskilliga kristidsstyrelser anse, att det skulle vara bättre att höja de nuvarande rabattbeloppen än att införa rabatt på nya varuslag. Därest rabattsystemet utvidgas till nya varuslag, anses i första hand kött och fläsk (särskilt konserver) böra komma i fråga. Åtskilliga myndigheter anse, att i så fall ett för olika rabatterade varuslag gemensamt rabattkort bör införas.

Livsmedelskommissionen har för egen del anfört följande:

Vad först beträffar frågan om den princip, enligt vilken rabattkortsinnehavarna böra utväljas, utgår kommissionen från att en övergång till individuell behovsprövning icke bör äga rum. Kommissionen anser icke, att ett individuellt system kan på ett hållbart och konsekvent sätt uppbyggas inom den nuvarande organisationens ram. Det nuvarande systemet synes alltså under rådande förhållanden vara det bästa, trots de olägenheter, som äro förknippade med att utdela rabattkortet med ledning av det beskattningsbara beloppet, som ofta kan ge en felaktig uppfattning om inkomstens storlek och som i varje fall avser en förfluten tid. En viss förbättring bör dock kunna ske därigenom att rabattkortsinnehavarna i fortsättningen bli skyldiga att på rekvisitionsblanketten uppge arbetsgivarens namn och adress. Därigenom blir det i större utsträckning än för närvarande möjligt för kristidsnämnderna att kontrollera huruvida de lämnade uppgifterna om den aktuella månadsinkomsten äro riktiga.

Om det nuvarande systemet för utdelning av rabattkorten i princip bibehålles, så kan det däremot givetvis övervägas att förändra gränsbeloppen. Såsom redan omnämnts har en sänkning av såväl det beskattningsbara beloppet som den skattepliktiga förmögenheten i allmänhet förordats av remissinstanserna. För kommissionen framstår en begränsning av antalet rabattkortsinnehavare såsom särskilt motiverad därför att den möjliggör en utvidgning av rabatternas värde för de minst bemedlade utan att den av 1941 års riksdag fastställda totala kostnadsramen för ifrågavarande rabatteringar behöver utvidgas.

De nu utdelade rabattkorten för matfett och mjölk äro avsedda att gälla till och med november 1942, till vilken månad en ny utdelning av rabattkort är planerad. Om en förändring av reglerna för tilldelningen av dessa kort skall genomföras före nämnda tidpunkt, måste följaktligen de nu gällande rabattkorten indragas och nya rabattkort utdelas. Detta måste ur flera synpunkter anses såsom mycket olägligt. Med hänsyn till önskvärldheten av att den i november 1942 föreliggande nya taxeringen snarast möjligt skall äga tillämpning för bestämmandet av vilka som äro berättigade till rabatt, torde en ny utdelning under alla förhållanden då böra äga rum. Därest rabattkorten nu skulle omedelbart indragas, skulle följaktligen rabatteringsklientelet få underkastas omprövning med relativt kort mellanrum, varigenom arbetet för kristidsnämnderna skulle betydligt ökas. Härtill kommer, att man icke utan mycket starka skäl synes böra främtaga personer en förmån, som de redan erhållit. På grund av vad sålunda anförts, förutsätter kommissionen, att eventuella ändringar i tilldelningsgrunderna icke träda i kraft förrän omkring den 1 december 1942.

Det är givetvis svårt att nu bedöma hur försörjningsläget för de mindre bemedlade kommer att gestalta sig under år 1943. Sannolikt torde det emellertid icke vara något att erinra mot att en viss sänkning av det beskattningsbara beloppet företages. Kommissionen anser det därför kunna övervägas att sänka inkomstgränsen till 750 kronor beskattningsbart belopp. Då det är svårt att på förhand bedöma utvecklingen torde det emellertid böra tillkomma Kungl. Maj:t att fastställa den inkomstgräns, som i fortsättningen skall gälla. Härvid torde viss hänsyn även böra tagas till rabattsystemets verkningar i penningpolitiskt hänseende.

En viss begränsning av antalet rabattkortinnehavare kan också ske därigenom att förmögenhetsgränsen sänkes från nuvarande 15 000 kronor skattepliktig förmögenhet. Kommissionen anser, att någon erinran i princip icke kan göras mot en sänkning av nämnda gräns till 10 000 kronor. Med hänsyn särskilt till att de befolkningsgrupper, företrädesvis änkor och åldringar, som för sin utkomst huvudsakligen äro beroende av hopsparat kapital, i många fall hårt träffats av den rådande dyrtiden, torde emellertid viss möjlighet böra beredas dessa att erhålla rabattkort. I sådant syfte föreslår kommissionen, att rätten att erhålla rabattkort bör bibehållas för hushåll, som ha en förmögenhet överstigande 10 000 men ej 20 000 kronor, under förutsättning att det beskattningsbara beloppet ej överstiger en viss lägre gräns, förslagsvis 250 kronor. Det må påpekas, att en dylik kombinerad inkomst- och förmögenhetsgräns förekommer i fråga om vissa andra samhällsätgärder av socialpolitisk karaktär.

De föreslagna sänkningarna av det beskattningsbara beloppet och den skattepliktiga förmögenheten skulle förmodligen medföra den största effekten i städerna. Det förefaller emellertid önskvärt, att antalet rabattkort ned-

bringas mera på landsbygden än i städerna, eftersom det relativa antalet sådana kort nu är betydligt större på landsbygden och detta förhållande blivit föremål för stark kritik, särskilt från landskommunernas kristidsnämnder. Näringsakkunniga ha också i sitt yttrande anfört, att den stegring av livsmedelskostnaderna, som ägt rum under kriget, otvivelaktigt har varit mera kännbar för de befolkningsgrupper, som äro bosatta i städer och andra samhällen, än för befolkningen på landsbygden, som i större omfattning anlitar naturahushållning. Med hänsyn härtill uttala näringsakkunniga, att det vore önskvärt, om grunderna för utdelningen av rabattkortet ändrades på ett sådant sätt, att rabattkortet i vart fall ej bleve vanligare på landsbygden än i städerna.

Det har syns kommissionen lämpligast att åstadkomma den önskvärda begränsningen av antalet rabattkort på landsbygden på så sätt att i fråga om jordbrukarhushåll förmögenhetsgränsen kompletteras med den bestämmelsen, att rabattkort ej heller må erhållas, då den av vederbörande brukade jordbruksfastigheten är taxerad för ett belopp överstigande 10 000 kronor. I överensstämmelse med förut omförmälda regler beträffande förmögenhetsgränsen, torde emellertid personer, som bruka en fastighet med ett taxeringsvärde, liggande mellan 10 000 och 20 000 kronor, böra tilldelas rabattkort, under förutsättning att deras beskattningsbara belopp ej överstiger 250 kronor. Enligt här förordade regler skulle således följande grupper vara *uteslutna* från erhållande av rabattkort, nämligen dels, oberoende av det beskattningsbara beloppets storlek, de, som ha större skattepliktig förmögenhet än 20 000 kronor eller bruka jordbruksfastighet med högre taxeringsvärde än 20 000 kronor, dels, där det beskattningsbara beloppet är högre än 250 kronor, de, vilkas förmögenhet ligger mellan 10 000 och 20 000 kronor eller vilka bruka jordbruksfastighet med ett taxeringsvärde liggande mellan nämnda belopp.

Kompletterandet av förmögenhetsgränsen med en taxeringsvärdesgräns torde komma att reducera antalet rabattkortsinnehavare på den egentliga landsbygden med i runt tal 20 procent, vilket torde få till följd, att antalet rabattkortsinnehavare i förhållande till folkmängden blir ungefär detsamma på landsbygden som i städerna.

Kommissionen har härefter kommit in på frågan om vilka varor som i fortsättningen böra rabatteras och om rabattbeloppets storlek. För mjölk åtnjutes för närvarande rabatt endast av barn och åldringar samt med dem likställda. Med hänsyn bland annat till den begränsade mjölktillgången har kommissionen funnit rabatteringen icke böra utsträckas till samtliga de kategorier, som erhålla rabatt å matfett. Därest gemensamt rabattkort infördes för andra rabatterade varor bör därför det särskilda rabattkortet för mjölk ändock bibehållas. Rabatt erhålles nu vid inköp av en halv liter mjölk om dagen och anledning finnes icke att ändra denna kvantitet. I fråga om rabattbeloppets storlek, som nu är 10 öre per liter mjölk, har kommissionen, efter att ha återgivit de näringsakkunnigas yttrande i hit-hörande delar, funnit, att näringsakkunnigas önskemål om att förbättra de barnrika familjernas ställning genom en höjning av mjölkrabatten är väl motiverat och att, därest en höjning av rabattbeloppet för barn företages, motsvarande höjning bör komma åldringarna till godo. I anslutning härtill

har kommissionen föreslagit, att rabattbeloppet på mjölk för såväl barn som äldre höjes från nuvarande 10 till 15 öre per liter. En ytterligare höjning av rabatten synes enligt kommissionens mening däremot icke böra förordas i nuvarande läge. Kommissionen har härvid utgått från att någon mera betydande höjning av mjölkpriset icke äger rum. Enligt kommissionens åsikt skulle en höjning av rabatten till 20 öre utan samband med en höjning av mjölkpriset kunna leda till en sådan ökning i efterfrågan på konsumtionsmjölk, att i vissa fall svårigheter kunde uppstå att tillgodose denna. Därtill kommer den tekniska svårigheten, att vissa arbetargrupper nu tillhandahållas mjölk till ett pris, som är lägre än 20 öre per liter. Om rabatten fastställdes till 20 öre per liter, skulle dessa grupper icke kunna utnyttja rabattens hela värde.

Kommissionen har därefter gått in på frågan om kostnaderna för mjölk-rabatteringen samt därvid anfört bland annat:

Kostnaderna för den nuvarande mjölk-rabatteringen utgöra i runt tal 26 miljoner kronor. Med oförändrat antal rabattkort skulle en höjning av rabattbeloppet till 15 öre medföra, att kostnaderna stige till 39 miljoner kronor. Om de i det föregående diskuterade förändringarna i inkomst- och förmögenhetsgränserna genomföras, kommer emellertid antalet rabattkortsinnehavare att inskränkas något, enligt beräkning från nuvarande 1 400 000 till 1 200 000. Med ett rabattbelopp av 15 öre per liter skulle kostnaderna följaktligen komma att utgöra 33 miljoner kronor per år.

Vidare har kommissionen till behandling upptagit ett par detaljfrågor samt framhållit:

Enligt nu gällande bestämmelser kunna mjölk-rabattkort ej erhållas av lantarbetare för den mjölkkvantitet, som ingår i deras stat. Kommissionen har från Svenska lantarbetareförbundet mottagit en skrivelse, vari bland annat framhålles, att de statavlönade lantarbetarna odisputabelt tillhöra de lägst stående inkomstgrupperna i landet. Det vore därför i hög grad motiverat att lämna lantarbetarna en kompensation motsvarande rabatten på mjölk. Liknande synpunkter ha också framkommit i kristidsstyrelsernas och kristidsnämndernas yttranden.

Jämväl kommissionen anser det skäligt, att lantarbetarna erhålla den begärda kompensationen. Detta kan lämpligen ske på det sätt, att lantarbetare, som erhålla en del av sin lön i form av statmjölk, få utnyttja sina rabattkort för mjölk vid inköp av andra mejeriprodukter. Såsom villkor härför torde emellertid, för kontrollens skull, böra uppställas, att inköpen företagas vid det mejeri, till vilket arbetsgivaren levererar mjölk.

Antalet barn inom rabattberättigade lantarbetarhushåll torde kunna uppskattas till i runt tal 50 000, varför en utsträckning av rabatteringen till denna kategori kan beräknas komma att medföra en årskostnad av 1,5 miljoner kronor, under förutsättning att mjölk-rabatten utgör 15 öre per liter.

Rabattkort för mjölk ha hittills icke utdelats till havande kvinnor. Där- emot ha ammande mödrar kommit i åtnjutande av mjölk-rabatt (rabattkort ha nämligen utdelats till barn i första levnadsåret). Anledningen till att havande kvinnor icke erhållit del av samma förmån har närmast varit, att dessa

kvinnors behov av skyddsfödoämnen i viss utsträckning kan tillgodoses genom mödrahjälpen. Under framhållande av den stora betydelsen av att havande kvinnor redan på tidigt stadium av havandeskapet erhålla en ur näringsssynpunkt tillfredsställande kost, ha närings-sakkunniga hos kommissionen tillstyrkt, att även dessa kvinnor beviljas mjölk-rabattkort. Kommissionen anser sig för sin del kunna biträda detta förslag. Rabatten synes böra utgå under samma villkor beträffande inkomst och förmögenhet, som gälla för utdelningen av mjölk-rabattkort till barn. Antalet rabattberättigade havande kvinnor torde då kunna uppskattas till årligen 60 000, vilka i genomsnitt kunna beräknas komma att åtnjuta rabatten i sex månader. Kostnaderna för denna utsträckning av mjölk-rabatteringen kunna följaktligen uppskattas till i runt tal 800 000 kronor under förutsättning att rabatten utgör 15 öre per liter mjölk.

I fråga om matfett har kommissionen funnit det nuvarande rabattbeloppet, 1 krona 50 öre per kilogram, böra bibehållas oförändrat, men har föreslagit följande ändrade tilldelningsgrunder:

Under förutsättning att förslaget att utvidga rabattsystemet till att omfatta även kött bifalles, föreslår kommissionen, att grunderna för tilldelning av rabattkort för matfett förändras såtillvida, att andra personer än barn och åldringar kunna erhålla sådant kort endast om det beskattningsbara beloppet uppgår till högst 500 kronor. Barn och åldringar böra däremot erhålla rabattkort upp till den för samtliga rabatteringar fastställda högsta inkomstgränsen. De nuvarande reglerna om eget hushåll föreslås skola bibehållas oförändrade, ehuru med den uppmjukningen, att hemmavarande vuxna barn efter behovsprövning kunna berättigas att erhålla rabattkort, då de ha försörjningsplikt gentemot föräldrarna.

Med de föreslagna begränsningarna i rätten att erhålla matfett-rabattkort skulle antalet rabattkortinnehavare minska från nuvarande 2 600 000 till i runt tal 2 100 000. Eftersom varje matfett-rabattkort har ett årsvärde av 19 kronor 50 öre, skulle årskostnaderna följaktligen minska från 51 miljoner kronor till 41 miljoner kronor.

Kommissionen har härefter berört förslaget om införande av prisrabattering å köttvaror:

Närings-sakkunniga ha i sitt yttrande anfört, att socialstyrelsens konsumtionsundersökningar icke syntes ge belägg för att någon brist på äggvita i kosten hos de undersökta hushållen skulle förekomma. Särskilt med hänsyn till köttvarornas relativt höga pris ansågo sig närings-sakkunniga likväl böra tillstyrka, att rabattsystemet för stadsbefolkningen utsträcktes till att gälla även kött och fläsk.

Kommissionen delar denna uppfattning och vill särskilt påpeka, att det förhållandet, att en del av kötttransonen måste utlagas i form av de i förhållande till andra köttvaror dyrbara köttkonserverna, gör en rabatt på köttvaror av behovet påkallad.

Kommissionen har ingående diskuterat möjligheterna att anordna rabatterna på matfett och kött med ett gemensamt rabattkort, varvid det vid behov skulle finnas möjlighet att inom oförändrad kostnadsram utsträcka rabattsystemet till att gälla även andra varor, såsom exempelvis fisk. Det har emel-

lertid befunnits omöjligt att anordna ett ur administrativ synpunkt tillräckligt enkelt dylikt system, varigenom rabattkortens konsumtionsdirigerande verkan kan bibehållas. Eftersom kommissionen betraktar det såsom ett primärt önskemål, att rabattkortet icke komma att av allmänheten betraktas och nyttjas såsom kontanta medel, har kommissionen därför sett sig nödsakad att trots önskemålen om ett gemensamt rabattkort föreslå, att rabatten på kött och fläsk lämnas på ett särskilt rabattkort, anslutet till inköpskortet för kött på samma sätt som matfettsrabattkortet är anslutet till inköpskortet för matfett. I detta sammanhang önskar kommissionen framhålla, att arbetsbördan med rabatteringen för handelns vidkommande synes bliva endast obetydligt större, om man väljer ett gemensamt rabattkort för matfett och kött eller går in för särskilda rabattkort för dessa varuslag. Det är nämligen den samlade kupongvolymens storlek, som i huvudsak är avgörande för arbetsbördan. Denna volym blir lika stor, vilket av nyssnämnda system man än väljer.

Med anledning av det i vissa yttranden framförda förslaget, att man i stället för att utvidga rabatteringen till köttvaror skulle kunna höja rabatten på exempelvis matfett, vill kommissionen understryka, att den av kommissionen förordade utvidgningen av rabatteringen till köttvaror avser att möjliggöra för de mindre bemedlade att inköpa just dessa varor till ett billigare pris.

Rabattbeloppet på köttvaror föreslås skola utgöra 1 krona 50 öre per 1 000 poäng. Ransonen utgör för närvarande 320 poäng per vecka, varför rabattens värde med nuvarande ranson skulle komma att utgöra 48 öre per vecka eller med oförändrad ranson 24 kronor 90 öre per år. Det är emellertid riktigare att vid uppskattning av kostnaderna räkna med att kötransonen kommer att bliva lägre än för närvarande, i vilket fall också rabattens värde kommer att bliva lägre. Om man räknar med att ransonen i genomsnitt kommer att uppgå till 250 poäng per vecka, kommer kött-rabattkortets årsvärde att bliva 19 kronor 50 öre.

Kött-rabattkortet föreslås skola utdelas enligt samma grunder som matfett-rabattkortet, vilket bl. a. innebär att producenter av kött skola äga alternativt utnyttja kupongerna vid inköp av fodermedel, utsäde eller konstgödselmedel.

Antalet till kött-rabatt enligt dessa grunder berättigade personer skulle bliva 2 100 000, varibland i runt tal 200 000 barn, födda år 1937 eller senare, vilka erhålla halv kött-ranson och följaktligen endast skulle erhålla halvt kött-rabattkort. Med ett kortvärde av 19 kronor 50 öre skulle årskostnaderna således kunna uppskattas till i runt tal 39 miljoner kronor.

Kommissionen har funnit det önskvärt, att utvidgningen av rabattsystemet till att omfatta även köttvaror genomföres snarast möjligt. I fråga om övriga rabatter har kommissionen, såsom redan tidigare berörts, ansett de föreslagna ändringarna böra genomföras först i samband med en ny utdelning av rabattkort i november 1942.

De regler, enligt vilka rabattkort med tillämpning av livsmedelskommissionens förslag skulle komma att utdelas, framgå av följande tablå:

Beskattnings- bart belopp	Rabattkort på nedanstående varuslag utlämnas till		Den skattepliktiga förmögenheten eller taxeringsvärdet för brukad jordbruks- fastighet u. pgår till högst
	barn och åld- ringar	övriga vuxna med eget hushåll	
0—250 kronor	mjölk, matfett och kött	matfett och kött	20 000 kronor
250—500 »	D:o	D:o	10 000 »
500—750 »	D:o	—	10 000 »

De i tablan upptagna beskattningsbara beloppen motsvara emellertid betydligt större taxerade belopp. I följande sammanställningar har upptagits det taxerade belopp, som inom olika familjetyper motsvarar ett beskattningsbart belopp av 250, 500 och 750 kronor:

Beskattningsbart belopp av 250 kronor.

	O r t s g r u p p				
	I	II	III	IV	V
Ensamstående	1 110	1 190	1 280	1 360	1 440
Makar utan barn	1 700	1 780	1 860	1 940	2 020
Makar med 1 barn	2 160	2 280	2 400	2 520	2 640
» » 2 »	2 620	2 780	2 940	3 100	3 260
» » 3 »	3 320	3 540	3 760	3 980	4 200
» » 4 »	4 020	4 300	4 580	4 860	5 140

Beskattningsbart belopp av 500 kronor.

	O r t s g r u p p				
	I	II	III	IV	V
Ensamstående	1 440	1 530	1 630	1 700	1 790
Makar utan barn	2 200	2 280	2 360	2 440	2 520
» med 1 barn	2 660	2 780	2 900	3 020	3 140
» » 2 »	3 120	3 280	3 440	3 600	3 760
» » 3 »	3 820	4 040	4 260	4 480	4 700
» » 4 »	4 520	4 800	5 080	5 360	5 640

Beskattningsbart belopp av 750 kronor.

	O r t s g r u p p				
	I	II	III	IV	V
Ensamstående	1 670	1 780	1 880	1 980	2 070
Makar utan barn	2 550	2 670	2 790	2 910	3 020
» » 1 barn	3 160	3 280	3 400	3 520	3 640
» » 2 »	3 620	3 780	3 940	4 100	4 260
» » 3 »	4 320	4 540	4 760	4 980	5 200
» » 4 »	5 020	5 300	5 580	5 860	6 140

Det beräknade antalet utlämnade kort samt de med ledning därav beräknade årskostnaderna framgå av följande tablå:

Rabattkort	För närvarande		Enligt förslaget	
	Antal rabattkort	Årskostnad	Antal rabattkort	Årskostnad
mjölk	1 400 000	26 miljoner kronor	1 200 000 ¹	33 miljoner kronor
matfett	2 600 000	51 » »	2 100 000	41 » »
köttvaror . .	—	—	2 100 000 ²	39 » »
Summa	4 000 000	77 miljoner kronor	5 400 000	113 miljoner kronor

Livsmedelskommissionen har gjort följande sammanfattande beräkningar av medelsbehovet för prisrabatteringar för nästkommande budgetår:

Under beaktande av vad förut anförts angående ikraftträdandet av de nu föreslagna åtgärderna, torde medelsbehovet för prisrabatteringar under budgetåret 1942/43 kunna uppskattas till i runt tal 115 (113+1,5+0,8) miljoner kronor. Härvid har antagits, att matfettetsrabatten under hela budgetåret skall utgöra 1 krona 50 öre per kilogram. För den händelse det skulle finnas lämpligt att utfärda förbud mot tillverkning av margarin även under instundande sommar — en fråga som ännu icke kan med säkerhet bedömas — synes, såsom förut framhållits, viss kompensation böra utgå till de mindre bemedlade befolkningsgrupperna för den härigenom uppkommande fördyringen av matfettet. Av skäl, som anförts i skrivelsen angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område, bör sagda kompensation erhålla formen av en med 50 öre per kilogram förhöjd rabatt på matfett. Kostnaden härför har i nämnda skrivelse uppskattats till 6 miljoner kronor, varav hälften eller 3 miljoner kronor kan beräknas belöpa på nästa budgetår. Medelsbehovet för prisrabatteringar under samma år ökas härigenom till 118 miljoner kronor. Då emellertid å innevarande års anslag torde uppstå en reservation av cirka 18 miljoner kronor, synes för nu ifrågavarande prisrabatteringar 100 miljoner kronor behöva anvisas på budgeten för 1942/43, d. v. s. samma belopp, som i riksstaten för nämnda år beräknats för prisrabatteringar (å matfett och mjölk).

Livsmedelskommissionen har vidare gått in på frågan om förmalningsersättningar samt därom anfört:

Jämlikt beslut av Kungl. Maj:t utbetalas för närvarande s. k. förmalningsersättning till kvarnarna med 8 kronor 15 öre per deciton förmald spannmål. Med denna anordning har man velat förhindra att de höjda producentpriserna å brödsäd medföra en stegring av mjölpriserna. Förmalningsersättningen utgår såväl för handelsförmalning som vid förmalning mot lön. I sistnämnda fall utgår ersättningen dock icke med högre belopp än två kronor per deciton.

För nedbringande av mjölpriserna utgå dessutom bidrag i annan ordning. Sålunda betalar spannmålsaktiebolaget vissa handels- och fraktkostnader för den inhemska bröds�pannmålen, varjämte importspannmålen tillhandhållas av bolaget till samma pris som den inhemska. Under innevarande

¹ Lantarbetare och havande kvinnor ej inräknade.

² Därav 200 000 halva rabattkort.

konsumtionsår har bolaget vidare åsamkats förluster å de potatisflingor och det potatismjöl, som inblandas i mjölet.

Av kommissionens omförmälda skrivelse angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område framgår, att de sammanlagda subventionerna för brödsäd motsvara cirka 22 öre per kilogram siktat mjöl och omkring 18 öre per kilogram sammalet mjöl.

Kommissionen har i nämnda skrivelse givit uttryck åt den meningen, att det icke bör ifrågakomma att helt slopa de nu utgående subventionerna. Med hänsyn till att dessa numera nått upp till ett avsevärt belopp och då kommissionen ovan föreslagit en utvidgning av prisrabatteringen för de mindre bemedlade befolkningsgrupperna, anser kommissionen det böra övervägas att något sänka sagda subventioner. Denna sänkning bör av praktiska skäl läggas på förmalningsersättningen. Med vilket belopp denna ersättning bör minskas, synes åter böra bliva beroende av den förhöjning, som därav föranledes å mjöl- och brödpriserna. Enligt kommissionens mening synes intet böra vara att erinra mot att, i syfte att minska statens subventionskostnader, dessa priser stiga med några öre per kilogram. Därest mjölpriserna tillåtas stiga exempelvis med 2 å 3 öre per kilogram (2 öre för sammalet mjöl och cirka 3 öre för siktat mjöl), kan förmalningsersättningen nedbringas med 2 kronor per deciton. Härigenom skulle för statsverket uppkomma en besparing av i runt tal 10 å 11 miljoner kronor.

Om kommissionens nu relaterade uppfattning bitrödes av Kungl. Maj:t, torde anslaget till förmalningsersättningar för nästa budgetår böra upptagas med 34 miljoner kronor. Vid beräkningen av detta belopp har hänsyn tagits till att kommissionen i sin skrivelse angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område föreslagit viss höjning av priset på råg- och vetekli, varigenom behovet av förmalningsersättning något minskas.

Livsmedelskommissionen har slutligen uttalat sig om de föreslagna åtgärdernas inverkan på levnadskostnaderna m. m. samt därvid beräknat att de föreslagna ändringarna i fråga om prisrabatteringen skola medföra en sänkning av levnadskostnadsindex med 0,39 enheter. Förslaget rörande förmalningsersättningen föranleder en höjning av samma index med 0,25 enheter. Sammanlagda resultatet i indexhänseende av samtliga åtgärder blir alltså, att index endast obetydligt påverkas.

Vid behandlingen inom livsmedelskommissionen av förevarande ärende ha deltagit kommissionens ordförande och samtliga ledamöter. Av dessa ha herr Cederlund och fru Nordgren på vissa punkter reserverat sig mot de framlagda förslagen.

Herr *Cederlund* har framhållit, att han icke kunnat biträda kommissionsmajoritetens förslag att införa ett särskilt rabattkort för kött och fläsk. Härutinnan har herr Cederlund anfört:

Jag delar nämligen helt den uppfattning, som med styrka hävdats i remissyttrandet från såväl kooperativa förbundet som Sveriges köpmannaförbund, nämligen att sådana former måste väljas för en i och för sig säkerligen behövlig utvidgning av rabattförmånerna för de minst bemedlade samhällsgrupperna, att handelns arbete med redovisningen av rabattkupongerna icke ytterligare ökas. Påfrestningarna på handeln ha i och med den

nödvändiga fortskridande utbyggnaden av ransoneringsystemet blivit mycket betydande. Enligt min mening kan det under sådana förhållanden ur det allmännas synpunkt icke framstå som försvarligt att lämna de från handelns sida framförda synpunkterna på rabattsystemets tekniska utformning obeaktade. Det torde råda allmän enighet om att de redan nu mycket omfattande uppgifter, handeln utan särskild ersättning har att fullgöra inom ramen för kristidens regleringssystem, äro av central betydelse för krisadministrationens förmåga att fungera någorlunda effektivt. Varje sådan mer väsentlig ökning av handelns arbetsvolym, som för handelns egna representanter icke framstår som ofrånkomligt nödvändig, är enligt min mening betänkelig och kan i nuvarande läge — trots att handelns folk säkerligen kommer att göra sitt yttersta för att bära den växande arbetsbördan — leda till en minskad »verkningsgrad» överhuvud taget i handelns arbete med krisregleringarnas praktiska verkställighet.

Vid bedömandet av rabatteringsystemets utformning ur den här anlagda synpunkten synes det även naturligt att icke blott taga i betraktande situationen just för ögonblicket. Det förefaller lämpligt att även fästa avseende vid en möjlig framtida utvidgning av främst livsmedelsransoneringen. Ett allvarligt skärpt försörjningsläge kan, om skörden på nytt skulle slå fel, komma att inträda redan i höst. Endast denna eventualitet borde enligt min mening utgöra ett tillräckligt skäl mot att nu företaga en sådan förändring av livsmedelsrabatteringen, att rabattkupongvolymen ökar.

Inför eventualiteten av en nödvändig utvidgning av livsmedelsransoneringen kunde det enligt min mening i stället övervägas, huruvida icke rabatteringsystemet nu borde omformas så, att ett enda gemensamt rabattkort infördes, gällande vid inköp av flera livsmedel, t. ex. mjölk, matfett, kött och fläsk. Kupongerna på ett sådant kort kunde ges en rätt hög valör, exempelvis 50 öre eller 1 krona. Kupongerna skulle gälla som betalningsmedel vid inköp av de nämnda livsmedlen, oberoende av inköpskvantiteten för vart och ett av livsmedlen ifråga. Genom ett sådant rabattkort, som närmast finge karaktären av en penninganvisning, skulle kupongvolymen bli relativt liten och handelns arbete högst avsevärt reduceras. Med hänsyn till att den nuvarande rabatteringens konsumtionsdirigerande effekt härigenom skulle gå förlorad har jag emellertid icke nu velat rekommendera en sådan radikal omläggning. Om emellertid det av ransoneringarna förorsakade arbetet för handeln skulle komma att ytterligare öka mer avsevärt i samband med en växande livsmedelsknapphet, kan enligt min mening en sådan arbetsbesparande förenkling av rabattsystemet komma att visa sig oundgänglig. Genom en sådan förändring skulle ju f. ö. möjligheterna att differentiera rabatterna efter behovet avsevärt ökas.

Undertecknad önskar, som förut sagts, i likhet med kommissionsmajoriteten förorda, att rabattförmånerna ökas för de mindre bemedlade. I likhet med närings-sakkunniga anser jag emellertid, att förbättringarna i särskilt hög grad böra komma barnen i mindre bemedlade familjer tillgodo. Enligt min mening bör systemet samtidigt göras så enkelt som möjligt beträffande tilldelningsgrunderna. Jag vill därför förorda,

att mjölk-rabatten för åldringarna bibehålles vid nuvarande nivå (10 öre per liter) men för de rabattberättigade barnen höjes till det belopp (20 öre per liter), närings-sakkunniga föreslagit;

samt att matfett-rabatten för rabattberättigade med 0 kronors beskatt-

ningsbart belopp höjes till 2 kronor 50 öre per kilogram samt för övriga rabattberättigade bibehålles vid nuvarande storlek, 1 krona 50 öre för kilogram.

Det av mig förordade rabatteringsystemet innefattar sålunda icke några nya rabattkort men medför icke desto mindre en betydande ekonomisk förbättring för de mindre bemedlade samhällsgrupperna och i all synnerhet för de barnrika familjerna inom dessa samhällsskikt. Att en sådan förbättring, särskilt för de barnrika familjerna, är synnerligen av behovet påkallad, har, såsom i kommissionens skrivelse angivits, ådagalagts av socialstyrelsens budgetstatistiska material och f. ö. även vitsordats av kommissionens näringsakkunniga.

Fru Nordgren har i sin reservation icke kunnat ansluta sig till den av kommissionens majoritet intagna ståndpunkten att, med hänsyn till den statsfinansiella situationen, en viss mindre sänkning av förmalningsersättningen bör kunna företagas. Härom har fru Nordgren anfört:

Utan att vilja bestrida att det ur statsfinansiell synpunkt är angeläget att statssubventionerna på här ifrågavarande område icke tillåtas stiga huru mycket som helst, anser jag dock att mjöl och bröd utgöra så väsentliga beståndsdelar i vårt folks kosthåll att det är ett allmänt intresse att priserna på dessa grundläggande födoämnen hållas så låga som möjligt. Detta inte minst under en kristid, som den nu rådande, da stora delar av folket till väsentlig del måste basera sin kost på dessa födoämnen.

Mot den allmänna rabattering av mjöl och bröd, som nu utgående subventioner å nämnda varor innebär, kan givetvis den invändningen resas, att de grupper av vårt folk som ha råd att betala ett högre pris för brödet, böra göra detta, och att mindre bemedlade folkgrupper kunna hållas skadeslösa för en dylik prisförhöjning genom förhöjda rabatter på annan vara, exempelvis matfett. Eller genom att rabatterna utsträckas att omfatta jämväl kött och fläsk.

Enligt min mening komme emellertid knappast någondera av här nämnda anordningar att — av de ekonomiskt sämst ställda — betraktas som en kompensation för det höjda brödpriset utan närmast som ett ytterligare förbilligande av matfettet eller som ett välbehövt förbilligande av de dyrare födoämnen kött och fläsk. Medan man komme att anse det som ett faktum att de fattigas viktigaste födoämne, brödet, fördyrats. Detta även om prisförhöjningen icke bleve av någon betydande storleksordning. Den psykologiska verkan, en prisförhöjning å brödet skulle komma att få på stora delar av vårt folk, bör icke underskattas.

På anförda skäl anser jag, att nu utgående förmalningsersättning för bröd bör bibehållas oförändrad.

Sedan livsmedelskommissionen beslutat framlägga de förslag till prisrabatterande åtgärder, för vilka jag i det föregående redogjort, ha ledamöterna av livsmedelskommissionens råd beretts tillfälle att inkomma med särskilda yttranden i anledning av förslagen. Ledamöterna av rådet, herrar Carl Norenberg, Gustaf Borgström, Gösta Olin, H. J. Degerstedt och Ernst Abramson samt fru Hildur Alvén ha ansett sig icke kunna oförändrat godkänna kommissionens förslag.

Herrar Norenberg, Borgström och Olin ha förenat sig om följande yttrande:

Vi kunna för vår del icke biträda den av kommissionens majoritet förordade ståndpunkten, att särskilda rabattkort på kött och fläsk snarast skulle införas.

Såsom motivering för beslutet anföres i huvudsak, att ytterligare stödåtgärder åt mindre bemedlade visat sig nödvändiga samt att köttvarorna betinga ett relativt högt pris.

Socialstyrelsens konsumtionsundersökningar synas dock icke ge belägg för att någon brist på äggvita i de undersökta hushållen skulle förekomma. Visserligen har, vilket åberopas i en inom närings-sakkunniga upprättad promemoria, ett antal mindre bemedlade hushåll förklarat, att de ej hade råd att köpa ut ransonen av kött och fläsk. Men det är att märka, att den undersökning det härvidlag gäller daterar sig från november 1941, då ransonen av kött och fläsk var betydligt rikligare än nu. Med hänsyn till den nuvarande knappa tilldelningen av kött och fläsk, vilken därjämte kan väntas att bli ytterligare minskad, torde dessa olägenheter ha minskat i styrka. En rabatterings konsumtionsdirigerande verkan minskas också givetvis i samband med att ransonerna nedsätts på varorna i fråga. Det kan för övrigt även ur psykologiska skäl ifrågasättas, om det är lämpligt att utfärda bestämmelser om rabattering på kött och fläsk, samtidigt som ytterligare inknappning av ransonerna äger rum.

Om ytterligare rabatteringar till stöd för de mindre bemedlade anses nödvändiga — vilket torde kunna anses ådagalagt — bör samma verkan kunna erhållas genom en utökning av nu redan förefintliga rabatter. Gentemot detta anför majoriteten, att köttpriserna i så fall detta oaktat skulle synas höga för konsumenterna. Detta är givetvis riktigt, men å andra sidan skulle då andra rabatterade livsmedel synas så mycket billigare, vilket väl torde uppväga det förra ogynnsamma intrycket.

Största vikt bör emellertid i detta sammanhang fästas vid de svårigheter, som skulle uppstå för handeln vid införande av ett nytt rabattkort. Redan nu är arbetsbördan inom livsmedelshandeln till ytterlighet pressad. En i dagarna avslutad utredning har också ådagalagt, att arbetsbördan inom handeln kraftigt ökat till följd av ransonerings och rabatteringar, samtidigt som varuvolymen minskat. Under sådana förhållanden synes det allt annat än välbetänkt att ytterligare utöka arbetsbördan inom handeln. I längden kunna icke myndigheterna ålägga en befolkningsgrupp den ena arbetsuppgiften efter den andra utan att det dessförinnan klargjorts, om inga andra vägar finnas och om befolkningsgruppen i fråga, köpmännen och de handelsanställda, verkligen äro i stånd att fullgöra nya arbetsuppgifter. Rabatteringarna måste för övrigt på ett annat sätt än ransoneringarna anses falla utanför detaljhandelns egentliga arbetsuppgifter.

När majoriteten anför, att kupongvolymen är avgörande för arbetsbördan inom handeln, är detta en sanning med modifikation. Varje nytt kupongslag och varje ny form av redovisning med därmed förknippat ekonomiskt ansvar måste anses innebära en ökning av arbetsbördan, även om den egentliga kupongvolymen i samband därmed skulle vara oförändrad. Att expeditionstiden inom butikerna skulle öka i samband med en ny prisrabattering torde även kunna anses ostridigt.

Vi kunna ej heller biträda förslaget från kommissionens majoritet om en viss mindre sänkning av förmalningsersättningen. En dylik indirekt sub-

vention innebär vissa fördelar, bl. a. därigenom att ingen administrativ apparat av betydelse kräves. I detta sammanhang bör det observeras, att kommissionens majoritet vid beräkningen av kostnaderna för en rabattering på kött och fläsk icke synes uppmärksammat de kostnader av olika slag, som uppstå vid en sådan rabatterings genomförande.

Herr *Degerstedt* har anfört, att han finner det omöjligt att i vissa väsentliga avseenden tillstyrka det förslag till förändringar i nu gällande prisrabattering för livsmedel, som förordats av majoriteten inom livsmedelskommissionen. Herr *Degerstedt* har därför anmält reservation mot kommissionsmajoritetens beslut i detta ärende samt därvid framhållit:

Det är främst två omständigheter, som betinga mitt ståndpunktstagande: Dels har kommissionsmajoriteten ansett sig böra föreslå ett särskilt rabattkort för kött och fläsk; dels innefattar majoritetsförslaget införande av ej mindre än tre olika inkomstgränser, på visst sätt kombinerade med tvenne förmögenhetsstreck förutom den särskilda bestämmelsen om ett visst högsta taxeringsvärde för jordbruksfastighet — allt avsett att utgöra normerande grunder vid kristidsnämndernas prövning av vilka medborgarkategorier, som skola anses berättigade att åtnjuta förmånen av en mer eller mindre omfattande prisrabattering vid inköpen av vissa livsmedel.

Vad beträffar den första huvudpunkten i kommissionsmajoritetens förslag kan jag inskränka mig till att hänvisa till de tungt vägande invändningar, som anförts dels i kooperativa förbundets remissyttrande, dels i kommissionsledamoten direktör C. F. Cederlunds reservation. Jag vill samtidigt erinra om att i sak alldeles likartade betänkligheter eftertryckligt framförts i yttranden även från den enskilda handelns båda huvudorganisationer, Sveriges köpmannaförbund och Sveriges grossistförbund.

Jag avstyrker sålunda bestämt förslaget om särskilt rabattkort för kött och fläsk och förordar i stället, att på sätt i kooperativa förbundets yttrande föreslagits och i direktör C. F. Cederlunds reservation närmare preciserats, de mindre bemedlade medgivs en ekonomisk förbättring i form av en förhöjning av nu utgående rabatter å mjölk och matfett.

Vad den andra här påtalade huvudpunkten i kommissionsmajoritetens förslag angår, må framhållas: Det kan uppenbarligen icke vara rationellt, att man i fortsättningen — vilket kommissionsmajoriteten föreslår — skall laborera med en hel serie, inbördes på visst sätt kombinerade, inkomst- och förmögenhetsstreck såsom normerande för rabattkortstilldelningen. Enligt vad som uppgivits från sakkunnigt håll, måste det vara ett relativt sett ringa antal rabattberättigade, som kommer att falla mellan de tätt liggande inkomstgränserna (i kommissionsmajoritetens förslag 250—500—750 kronors beskattningsbart belopp). Man frågar sig därför ovillkorligen, huruvida en sådan långt gående uppsplättning av rabatttagarna, vilken otvivelaktigt måste medföra ett mycket omfattande arbete för kristidsnämnderna vid kortfördelningen, verkligen kan ha något som helst sakligt berättigande. Det kan vidare ifrågasättas, om dessa invecklade bestämmelser, ens vid det mest omsorgsfulla arbetet från kristidsnämndernas sida för att rätt tolka desamma, kunna komma att i praktiken tillämpas någorlunda enhetligt inom Sveriges c:a 1 600 olika kristidsnämndsområden.

Motiveringen för de komplicerade tilldelningsgrunderna torde ha varit en i och för sig naturlig önskan att i görligaste mån differentiera rabattför-

månerna med hänsyn till det varierande behovet hos olika inkomstgrupper inom befolkningen. Den farhågan synes icke desto mindre berättigad, att de nu föreslagna tilldelningsgrunderna just på grund av sin för allmänheten minst sagt svåröverskådliga struktur kunna komma att framkalla åtskilligt intensivare klagomål över verkliga och förmenta orättvisor, än vad mer summariska men därför också lättbegripligare tilldelningsgrunder vore ägnade att göra.

Det synes enligt min mening under alla förhållanden olämpligt att i nuvarande läge för den problematiska vinsten av en något ökad differentiering inom rabattsystemet starkt stegra såväl kristidsnämndernas som även handelns arbetsbörda. Att i oträngt mål — mot uttryckliga uttalanden av både de lokala kristidsorganen och handeln — öka arbetsbelastningen för dem, som ha att praktiskt realisera de centralt konstruerade kristidsregleringarna, kan enligt min mening icke vara välbetänkt.

Med stöd av vad sålunda anförts har herr Degerstedt förordat,

att de i herr Cederlunds reservation yrkade förändringarna i fråga om prisrabatteringen för mjölk och matfett genomföras;

att den övre inkomstgränsen för tillgodonjutande av såväl mjölk- som matfettssrabatt fastställs till 750 kronor beskattningsbart belopp och att »förmögenhetsstrecket» lägges vid en skattepliktig förmögenhet av högst 10 000 kronor resp. samma belopp i taxeringsvärde för brukad jordbruksfastighet; samt

att kristidsnämnderna, om så anses erforderligt, givas ett något vidgat bemyndigande att efter ansökan och behovsprövning lämna mjölk- och/eller matfettssrabattkort till sådana personer, som ekonomiskt sett befinna sig strax ovanför de nämnda inkomst- och förmögenhetsstrecken.

Herr *Abramson* har framhållit att han icke kan biträda kommissionens förslag att höja mjölkrabatten för åldringar från nuvarande 10 till 15 öre per liter. Härom har herr *Abramson* uttalat:

Kommissionen har icke ansett sig kunna förorda en höjning av rabatten till 20 öre per liter bl. a. därför att man därefter kunde befara en sådan ökning av efterfrågan av konsumtionsmjölk, att i vissa fall svårigheter kunde uppstå att tillgodose densamma. På grund av mjölkens särskilda betydelse i barnkosten skulle jag helst se, att rabatterna för barnen kunde höjas till 20 öre per liter. Därest detta icke är möjligt förordar jag en rabatt av 15 öre per liter för barnen.

Då mjölk ur närings synpunkt icke är av särskild betydelse för åldringar, och då det i nuvarande försörjningsläge är av stor vikt, att konsumtionen av mjölk icke ökas på ett sätt, som kan medföra svårigheter att tillgodose behovet för de befolkningsgrupper, där en riklig mjölktilförsel är särskilt betydelsefull, förordar jag, att mjölkrabatten för åldringar borttages, och att denna befolkningsgrupp i lämplig form kompenseras för borttagna rabattens ekonomiska värde.

Fru *Alvén* har uttalat, att hon icke kan ansluta sig till den av livsmedelskommissionens majoritet intagna ståndpunkten att, med hänsyn till den

statsfinansiella situationen, en viss mindre sänkning av förmalningsersättningen bör kunna företagas. Fru Alvéns har funnit en nedsättning av förmalningsersättningen, som innebär en fördyring av brödet, föga lämplig just nu. Ur flera synpunkter är det fördelaktigt om brödet allt fortfarande får utgöra en vara, som har lika rabatt för alla. Rabattkort för matfett och mjölk bör enligt fru Alvéns åsikt allt fortfarande bestå, och rabattens storlek bör vara lika för barn och åldringar. I fråga om rabatt på kött och fläsk framhåller fru Alvéns, att hon anser det mindre lämpligt att ge rabatt på en vara, vars tilldelning blir allt mindre. Det ger föga hjälp åt dem, som ha det verkligt svårt i ekonomiskt avseende. Däremot kan en ökad rabatt på redan rabatterade varor med en mera konstant tilldelning verka utjämnande på levnadskostnaderna. Såsom slutsats framhåller fru Alvéns,

att förmalningsersättningen bör bibehållas oförändrad,

att för matfett och mjölk bör rabatten vara lika stor för barn och åldringar, och

att i stället för rabatt å kött och fläsk bör en ökad rabatt givas på matfett och mjölk.

Över livsmedelskommissionens förslag har 1941 års *befolkningsutredning* den 4 maj 1942 avgivit utlåtande. Utredningen har i sitt utlåtande inledningsvis lämnat en sammanfattande redogörelse för de barnrika familjernas läge samt därvid bland annat framhållit:

Företagna undersökningar av levnadsstandarden hos familjer med olika barnantal ha givit vid handen, att vid mitten av 1930-talet de barnrika familjerna i stor utsträckning fingo nöja sig med en lägre levnadsstandard än barnfattiga och barnlösa familjer. De mellan 1935 och 1939 inträffade prisstegringarna, främst på livsmedel, ha drabbat olika familjetyper lika hårt, de större familjerna t. o. m. något hårdare än de mindre. Huvudparten av de barnrika familjerna voro därför vid krisens utbrott avsevärt sämre ställda än de barnfattiga och barnlösa. Även under krisen ha levnadskostnaderna i jämförelse med 1935 stigit praktiskt taget lika mycket för samtliga familjetyper. Prisrabatterna å matfett och mjölk, vilka ha den största betydelsen för flerbarnsfamiljerna, ha endast hindrat prisstegringen från att procentuellt höja dessa familjers levnadskostnader mera än andra familjers, men ha i övrigt icke medfört några lättnader för de barnrika familjerna. Detta måste innebära, att barnfamiljerna drabbats kännbarare av prisstegringen, eftersom de redan före krisen voro sämre ställda än andra familjer. Den allmänna sänkning av levnadsstandarden, som nödvändiggjorts av knappheten på varor, särskilt livsmedel och bränsle, måste ha varit svårast för barnfamiljerna, vilka redan förut hade en lägre standard än de barnlösa.

De undersökningar av konsumtionen inom olika familjetyper, som socialstyrelsen utfört kvartalsvis sedan ingången av 1940, utvisa att ransoneringarna åstadkommit en utjämning mellan barnrika och barnfattiga familjer i fråga om konsumtionen av de billigare livsmedlen. Tydligt är emellertid, att de barnrika hushållen i förhållande till sin storlek icke förbruka på långt när lika mycket av dyrare livsmedel som de barnfattiga hushållen. En bearbetning av kvartalsundersökningarna ur näringsfysiologiska synpunkter

visar tydligt, att tillförseln av viktiga näringsämnen försämras med stigande barnantal. Sålunda kan exempelvis konstateras, att tillförseln av järn, vitamin A och vitamin B₁ för flerbarnsfamiljerna icke obetydligt understiger de normala för den önskvärda tillförseln som angivits av statens institut för folkhälsan.

En mera detaljerad bild av krisens inverkan på barnrika familjers hälsotillstånd och ekonomi har befolkningsutredningen ansett sig kunna lämna genom att i sammandrag återgiva svaren å en av medicinalstyrelsens chef gjord förfrågan i ämnet hos ett flertal läkare. Innehållet i detta sammandrag är huvudsakligen följande:

Det synes vara en tämligen allmän erfarenhet bland läkarna, att något nedsatt hälsotillstånd, som skäligen kan tillskrivas kristiden, endast sällan iakttagits. 18 procent av de i enquêten deltagande läkarna ha dock ansett sig kunna besvara en fråga härom jakande, varav emellertid i sin tur hälften angivit, att det är fråga om enkla fall. Det är karakteristiskt för läget, att nära hälften av de svarande i alla fall ansett svårigheter föreligga att ekonomiskt tillgodose familjernas elementära behov och att nära 60 procent av de svarande ansett, att beslut om ytterligare åtgärder till stöd för familjer med barn redan vid årets riksdag äro av nöden. Läkarenquêtens resultat synes angiva att familjerna hittills i relativt tillfredsställande grad lyckats undgå en sådan inknappning av kosten, att hälsotillståndet menligt påverkats. I viss mån synes detta sammanhånga därmed, att konsumtionen genom rabatterna och särskilt ransoneringarna dirigerats på ett ur hälso-synpunkt gynnsamt sätt. Uppehållandet av näringsstandarder synes dock i viss utsträckning ha skett på bekostnad av annan viktig konsumtion. Det synes sålunda icke ovanligt, att nyanskaffning och underhåll av kläderna eftersatts för att pengarna skola räcka till för maten. Ett sådant eftersättande kan dock endast fortgå under en begränsad tid och utgör ett förbud till skärpta svårigheter i fortsättningen. På samma sätt torde understundom familjeförsörjarnas och barnens näringsstandard hållas uppe genom att husmodern minskar sin egen konsumtion; att detta i viss utsträckning förekommit har omvitnats av flera läkare. Också detta måste uppfattas som ett symptom på att familjerna nått den gräns, under vilken standarden icke gärna kan sjunka, utan att betydande olägenheter uppstå.

I anslutning till den sålunda lämnade redogörelsen har befolkningsutredningen understrukit betydelsen av att särskilt det uppväxande släktets behov av skilda näringsämnen i första hand tillgodoses samt framhållit, att med hänsyn till de osäkerhetsmoment, som vidlåda uppgörandet av tillförlitliga normer för önskvärd tillförsel, det är av betydelse att barnen tillförsäkras en sådan konsumtion, att man för deras vidkommande kan räkna med en betryggande säkerhetsmarginal. En tillfällig minskning av vitamin-tillförseln torde i allmänhet kunna bäras, men sannolikheten för att brist-symptom mera allmänt skola uppträda växer i samma mån som tillförseln fortsätter att vara otillräcklig.

Befolkningsutredningen har härefter gått in på livsmedelskommissionens förslag om ändringar i rabattbestämmelserna och om utvidgning av rabatt-

systemet samt därvid funnit, att rabattsystemet av tekniska skäl icke bör utsträckas till andra varuslag än de av kommissionen föreslagna, för vilka utredningen alltså förordar rabatter. Däremot torde enligt utredningens åsikt rabattbeloppen utan olägenheter för handeln kunna höjas, varvid höjningen bör avpassas så, att densamma icke blott kompenserar de prishöjningar, som sedan krigsutbrottet inträffat å mjölk, matfett och köttvaror, utan även motväger den prisstegring, som andra livsmedel eller till och med andra poster i livsmedelskostnaderna varit utsatta för. Utredningen har förordat, att mjölkrabatten för barn höjes från föreslagna 15 öre till 20 öre per liter och att matfettssrabatterna för barn höjas till 3 kronor per kilogram från förordade en krona 50 öre. I fråga om köttvaror har utredningen på grund av de höga priserna och de begränsade tilldelningskvantiteterna föreslagit, att rabattbeloppet fastställes till 2 kronor per 1 000 poäng i stället för av livsmedelskommissionen förordade en krona 50 öre.

Utredningen har förklarat sig knappast ha anledning att i och för sig taga ställning till storleken av rabatterna åt andra grupper i samhället än barnen, men då rabatteringsystemet måste betraktas i ett sammanhang har utredningen även vidrört frågan om rabatterna för andra än barnen samt därvid funnit, att även för åldringar mjölkrabatten bör utgå med samma belopp som för barn, enär det av praktiska anledningar måste anses olämpligt med rabattkort av olika värde för barn och åldringar. Beträffande matfett är situationen enligt utredningens uppfattning i viss mån en annan, varför utredningen anslutit sig till livsmedelskommissionens förslag om en oförändrad rabatt av en krona 50 öre per kilogram för andra än barn. Vad slutligen köttet angår har utredningen framhållit, att rabatterna härå böra begränsas till barnen, då det ur näringshygienisk synpunkt är av stor vikt, att just det uppväxande släktet tillföres äggviterik föda. Åldringar torde, enligt vad utredningen framhållit, vanligen konsumera relativt litet kött och kunna enligt näringsfysiologernas uppfattning bättre undvara sådan föda. Någon anledning att uppmuntra åldringarnas köttkonsumtion under en tid av stark köttbrist föreligger alltså icke.

Rörande de nuvarande rabattbeloppen och de föreslagna ändringarna har utredningen gjort följande sammanställning:

1. Rabattens storlek för olika varuslag.

Varuslag	Nuvarande system	Livsmedelskommissionens förslag	Befolkningsutredningens förslag
Mjölk, öre pr liter	10	15	20
Matfett, öre pr kilogram . .	150	150	(Barn) 300 (Övriga) 150
Köttvaror, öre pr 1 000 poäng	—	150	(Barn) 200

2. Rabattkortens årsvärde för olika varuslag.

Varuslag	Nuvarande system	Livsmedelskommissionens förslag	Befolkningsutredningens förslag
Mjölk, kronor	18: 25	27: 37	36: 50
Matfett, kronor	19: 50	19: 50	39: —
Köttvaror, kronor	—	19: 50 ¹	26: — ¹

3. Summa rabatter pr år för olika grupper.

a) barn

Mjölk	18: 25	27: 37	36: 50
Matfett	19: 50	19: 50	39: —
Köttvaror	—	19: 50 ¹	26: — ¹
Summa	37: 75	66: 37	101: 50

b) åldringar

Mjölk	18: 25	27: 37	36: 50
Matfett	19: 50	19: 50	19: 50
Köttvaror	—	19: 50	—
Summa	37: 75	66: 37	56: —

c) övriga vuxna

Mjölk	—	—	—
Matfett	19: 50	19: 50	19: 50
Köttvaror	—	19: 50	—
Summa	19: 50	39: —	19: 50

Utredningen har vidare tillstyrkt förslagen om utdelning av mjölkkrabbattkort till statavlönade lantarbetare för inköp av andra mejeriprodukter än mjölk och om utsträckning av mjölkkrabbatteringen även till havande kvinnor, samt föreslagit att rabatten jämväl för de senare skall utgå med 20 öre per liter mjölk.

Beträffande frågan om gränsdragningen mellan rabattberättigade och icke rabattberättigade har befolkningsutredningen lämnat livsmedelskommissionens förslag i fråga om reglerna för utdelningen av rabattkort till andra än barn utan erinran. Utredningen, som framhållit att gränsdragningen för barnfamiljernas del bör ske på ett sådant sätt, att en mjukare övergång vinnas mellan rabattberättigade och icke rabattberättigade, har vidare erinrat om det i annat sammanhang framlagda förslaget om höjning av gällande barnavdrag vid taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt. Då emellertid, enligt vad utredningen inhämtat, detta förslag icke torde komma till genomförande, har utredningen sökt skissera ett system, som tager större hänsyn till de verkliga barnkostnaderna. I detta syfte har utredningen förordat, att ett system med flera inkomstgränser införes. Enligt detta system skola familjer med ett beskattningsbart belopp understigande 750 kronor erhålla rabattkort för samtliga barn, familjer med ett beskattningsbart belopp mellan 750 och 1 000 kronor för alla barn utom ett, familjer med ett beskattnings-

¹ Barn födda 1937 och senare halva beloppet.

ningsbart belopp mellan 1 000 och 1 250 kronor för alla barn utom två och så vidare, så att rabatträtten på detta sätt successivt bortfaller för ett barn vid envar av gränserna 1 500, 1 750 och 2 000 kronors beskattningsbart belopp. Utredningen har vidare uttalat sin anslutning till livsmedelskommissionens förslag om att rabatteringsrätten skall anknytas även till familjernas taxerade förmögenhet eller taxeringsvärdet av jordbruksfastighet, som de bruka, varvid emellertid utredningens förslag med differentierade inkomstgränser bör anknytas till kommissionens förslag. Härom har utredningen anfört:

Rabatteringsrätten för barnens vidkommande torde böra gälla familjer, vilkas förmögenhet icke överstiger 10 000 kronor eller där den av vederbörande brukade jordbruksfastigheten icke är taxerad för ett belopp överstigande 10 000 kronor. Där förmögenheten resp. jordbruksfastighetens taxeringsvärde överstiger 10 000 kronor men ej 20 000 kronor, synas rabattkort för barnen likväl böra utgå såvida det beskattningsbara beloppet icke överstiger ovan angivna gränser, minskade med 500 kronor. För dessa familjers vidkommande skulle sålunda rabattkort utgå för alla barn inom familjer med ett beskattningsbart belopp av intill 250 kronor, för alla barn utom ett inom familjer med ett beskattningsbart belopp mellan 250 och 500 kronor etc.

Till ytterligare belysning av förslagets innebörd ha i följande tablå angivits antal rabattberättigade inom familjer med olika barnantal.

Antal rabattberättigade barn inom olika familjestorlekar och inkomstgrupper.

Beskattningsbart belopp vid förmögenhet resp. jordbruksfastighet taxerad till		Familjer med					
		1	2	3	4	5	6 barn
högst 10 000 kr.	10 000—20 000 kr.						
— 750	— 250	1	2	3	4	5	6
750—1 000	250— 500	—	1	2	3	4	5
1 000—1 250	500— 750	—	—	1	2	3	4
1 250—1 500	750—1 000	—	—	—	1	2	3
1 500—1 750	1 000—1 250	—	—	—	—	1	2
1 750—2 000	1 250—1 500	—	—	—	—	—	1

Rabatten bortfaller sålunda helt för hushåll med olika barnantal vid olika gränser. För enbarnsfamiljer upphör den vid ett beskattningsbart belopp av 750 kronor, för tvåbarnsfamiljer vid ett beskattningsbart belopp av 1 000 kronor, för trebarnsfamiljer vid ett beskattningsbart belopp av 1 250 kronor o. s. v.

Utredningen har såsom fördelar av detta system framhållit, att förändringen i rabattförmånerna vid passerandet av någon inkomstgräns aldrig blir större än den för ett barn utgående rabattens storlek, att differensen i förmåner för familjer på ömse sidor av en sådan gräns nedbringas väsentligt samt att familjer med större barnantal erhålla viss rabattering även vid högre inkomster än vad livsmedelskommissionens förslag innebär.

Utredningen har vidare kommit in på frågan om de praktiska svårigheter, som kunna vara förenade med genomförande av det föreslagna systemet. I detta hänseende har utredningen anfört:

Såvitt utredningen kan bedöma böra större praktiska svårigheter icke behöva uppstå för genomförandet av här framställt förslag. För handelns vidkommande spelar uppenbarligen gränsdragningen mellan rabattberättigade och icke rabattberättigade i och för sig ingen roll. Det totala antalet rabattkort kommer enligt utredningens förslag att bli mindre än enligt livsmedelskommissionens, därigenom att rabattkort för köttvaror endast skulle utgå för barnen. För kristidsnämnderna kunna de av utredningen föreslagna reglerna vid första påseendet förefalla komplicerade. Ett genomförande av utredningens förslag medför emellertid ett hänsynstagande till endast obetydligt flera omständigheter än kommissionens förslag. För varje sökande skulle kristidsnämnden sålunda behöva fastställa dels vederbörandes taxerade belopp, dels den taxerade förmögenheten resp. brukad jordbruksfastighets taxeringsvärde, dels den sökandes barnantal. Kännedom om det taxerade beloppet förutsätta redan nu gällande regler. Beträffande den taxerade förmögenheten och brukad jordbruksfastighets taxeringsvärde förutsätter utredningens förslag icke annan kännedom än kommissionens förslag. Antalet rabattberättigade barn torde icke behöva förorsaka kristidsnämnderna större svårigheter att fastställa. Med ledning av dessa uppgifter böra kristidsnämnderna lätt kunna utlämna rabattkortet i enlighet med utredningens förslag.

I fråga om kostnaderna för utredningens förslag har utredningen framhållit, att desamma endast kunna summariskt beräknas, men likväl framlagt vissa kalkyler om storleken av de medel som kunna bli erforderliga för genomförande av förslaget. Dessa beräkningar innehålla huvudsakligen följande:

Livsmedelskommissionen har beräknat kostnaderna för av densamma föreslagen mjölkrabattering med 15 öre per liter till 35 miljoner kronor per år räknat. Om rabattbeloppet höjes till 20 öre per liter enligt utredningens förslag, skulle detta vid oförändrade inkomstgränser i förhållande till kommissionens förslag medföra en kostnadsstegring till 44 miljoner kronor. — Kommissionens förslag beträffande rabatteringen av matfett har beräknats draga en kostnad av 41 miljoner kronor. Utredningen har för sin del förordat en förhöjning av rabatternas storlek från 1 krona 50 öre per kilogram till 3 kronor för barnens del. Räknar man med att omkring 900 000 barn komma i åtnjutande av matfettrabattkort, skulle denna höjning av rabattens storlek medföra en kostnadsökning av omkring 18 miljoner kronor per år, och totalkostnaden för matfettrabatteringen stiga till omkring 59 miljoner kronor. — Kommissionens förslag beträffande kötttrabatter har beräknats draga en kostnad av 39 miljoner kronor. För utredningens förslag, enligt vilket kötttrabatterna skulle begränsas till barnen, kan man räkna med omkring 900 000 rabattkort till ett årsvärde av 26 kronor eller totalt omkring 24 miljoner kronor. — Härtill komma slutligen kostnaderna för mjölkrabatterna för lantarbetare och havande kvinnor, som av livsmedelskommissionen beräknats uppgå till 1,5 resp. 0,8 miljoner kronor och som enligt utredningens förslag skulle komma att öka med en tredjedel till 2,0 resp. 1,1 miljoner kronor. Totalkostnaderna skulle sålunda enligt utred-

ningens förslag komma att uppgå till omkring 130 miljoner kronor mot omkring 115 miljoner kronor för livsmedelskommissionens förslag.

Utredningen har vidare framhållit, att den kostnadsökning, som uppkommer genom de föreslagna förskjutningarna av inkomstgränserna för barnfamiljerna, är svårare att någorlunda exakt beräkna. Kostnadsökningen här för beräknas emellertid av utredningen enligt verkställda överslagskalkyler uppgå till högst 5 miljoner kronor.

Vad slutligen angår den av livsmedelskommissionen behandlade frågan om en sänkning av de generella subventionerna på olika livsmedel har utredningen framhållit, att varje sådan sänkning, som i nuvarande situation kan komma att innebära en höjning av de på marknaden gällande livsmedelspriserna, framstår såsom ogynnsam och ägnad att motverka även de speciella rabatternas syften.

Livsmedelskommissionen har därefter i skrivelse den 8 maj 1942 yttrat sig i anledning av vad befolkningsutredningen anfört i sitt yttrande samt därvid förklarat sig vidhålla sina tidigare avgivna förslag. Kommissionen har i skrivelsen till en början påpekat, att den av utredningen förordade väsentliga höjningen av rabattbeloppen syntes ingå såsom ett led i utredningens strävan att åstadkomma en förbättring i barnfamiljernas ekonomiska och näringshygieniska standard, och att utredningen närmast torde åsyfta att genom höjningen motväga den prisstegring, som andra livsmedel eller t. o. m. andra poster i levnadskostnaderna varit utsatta för. Kommissionen har i anslutning härtill erinrat om att kommissionens avsikt med rabatterna i första hand varit att möjliggöra för de mindre bemedlade att inköpa de varor, för vilka rabatterna gälla, till ett för deras ekonomiska förhållanden överkomligt pris. Anledningen till att rabatterna knutits just till mjölk, matfett och kött hade varit, att dessa livsmedel dels ur näringshygienisk synpunkt måste anses som särskilt viktiga och dels betingat ett i förhållande till andra livsmedel högt pris. Därest syftet med rabatteringen begränsades på sätt som nu nämnts, skulle enligt kommissionens åsikt anledning saknas att föreslå höjning av rabattbeloppen utöver de av kommissionen föreslagna. Om man i stället betraktade rabatteringen ur den vidare synpunkt, som befolkningsutredningen anlagt på densamma, bleve frågeställningarna av en helt annan art. Det skulle då främst gälla att undersöka, huruvida en höjning av rabattbeloppen kunde anses vara en lämplig form för att bereda barnfamiljerna den av befolkningsutredningen avsedda kompensationen. I detta hänseende har kommissionen anfört:

En höjning av rabatten per kilogram matfett för barn från 1 krona 50 öre upp till ett så högt belopp som 3 kronor måste kommissionen avstyrka redan av rabatteringstekniska skäl. Matfetterrabatteringen är nämligen så anordnad, att rabatt utgår på den myckenhet, som kan inköpas mot ransoneringskort och oberoende av huruvida ransonen uttages i form av smör, marga-

rin, flott eller matnyttig talg. Om matfetsrabatten skulle höjas till 3 kronor per kilogram, skulle följden vid nuvarande rabatteringsystem bli, att de som inköpte talg icke kunde utnyttja hela rabatten, eftersom lägsta priset på denna vara utgör endast 2 kronor 70 öre per kilogram. För att undvika denna konsekvens skulle man visserligen kunna tänka sig, att allt matfett belades med en viss avgift, varigenom priset komme att ökas i motsvarande mån. Med hänsyn till att priset på matfett å den icke-rabatterade marknaden redan nu måste anses högt anser sig kommissionen dock icke kunna tillstyrka en sådan linje. På grund härav och då det icke synes böra komma i fråga att ransonera det billigaste matfettet för sig, bör rabatten i varje fall icke överstiga 2 kronor 70 öre per kilogram.

Även andra skäl tala emot den av befolkningsutredningen förordade höjningen. Det måste sålunda i och för sig, särskilt med tanke på framtiden då rabattsystemet väl skall avvecklas, möta betänkligheter, att en stor del av befolkningen skall kunna erhålla margarin gratis och inköpa smör för ett så lågt pris som 1 krona 55 öre per kilogram. Kommissionen är vidare av den åsikten, att en så stor skillnad som 3 kronor per kilogram mellan priset på matfett vid inköp mot barnrabattkort och vid inköp utan rabattkort skulle komma att avsevärt öka den redan nu märkbara psykologiska spänningen mellan rabatthushållen och andra hushåll. En dylik ökning av prisskillnaden skulle dessutom avsevärt öka risken för att det rabatterade matfettet skulle olovligen försäljas. Och kommissionen förmenar, att de av befolkningsutredningen föreslagna gränsbestämmelserna icke skulle föranleda någon mildring i detta förhållande. Snarare har man anledning att befara motsatsen.

Vad sålunda anförts i fråga om matfetsrabatten har kommissionen funnit i stort sett kunna gälla även för de föreslagna höjningarna av rabattbeloppen för mjölk och köttvaror.

Livsmedelskommissionen har icke kunnat biträda utredningens förslag, att rabatten på köttvaror skulle begränsas till barnen. Här om har kommissionen anført:

En väsentlig anledning till kommissionens förslag rörande köttvarorna är, att det från de mindre bemedlades sida framkommit upprepade klagomål om att köttvarornas och särskilt köttkonservernas pris låge alltför högt. I de yttranden, som kommissionen inhämtat från kristidsstyrelser och kristidsnämnder, har denna synpunkt även starkt understrukits. Därest rabatten begränsas till barn, kommer med all sannolikhet missnöjet med de höga köttpriserna icke att undanröjas. Den stora allmänheten torde vidare få svårt att förstå, att inom de minst bemedlade hushållen endast barnen, som i mindre utsträckning än de vuxna förtära kött, skola komma i åtnjutande av rabatt. Det må vara riktigt, att åldringar vanligen konsumera relativt litet kött och kunna undvara sådan föda. Det förefaller emellertid mindre logiskt att åberopa detta förhållande såsom skäl för att ej ens inom de minst bemedlade hushållen några vuxna skola erhålla kötttrabatt.

Beträffande gränsdragningen mellan rabattberättigade och icke rabattberättigade har livsmedelskommissionen upplyst, att frågan vid åtskilliga tillfällen varit under behandling inom kommissionen. För att erhålla så mjuka övergångar som möjligt hade kommissionen hösten 1940 diskuterat ett lik-

nande system som det befolkningsutredningen nu föreslagit. Med hänsyn till det väsentligt ökade arbete som detta system skulle medföra för kristidsnämnderna hade kommissionen dock ansett, att detsamma icke borde förordas. Kommissionen har framhållit, att i stort sett samma invändning måste göras mot befolkningsutredningens system samt anfört:

Utdelningen av rabattkort sker nu enligt i stort sett samma enkla grunder som utdelningen av ransoneringskort. I allmänhet äger utdelningen rum antingen genom särskilt utsedda ombud eller på för ändamålet särskilt inrättade kortutlämningsställen. Denna ordning förutsätter, att kortutdelarna snabbt och på ett enkelt sätt skola kunna avgöra, huruvida vederbörande är berättigad till rabattkort. Med hänsyn härtill har kommissionen för sin del hyst betänkligheter redan mot att utöka den nuvarande enhetliga inkomstgränsen med ytterligare två gränser. Därest ett så stort antal inkomstgränser skulle fastställas och så många kombinationer bliva möjliga som enligt befolkningsutredningens förslag, torde det bli omöjligt att bibehålla det hittills använda enkla utdelningsförfarandet.

Det torde i förevarande sammanhang icke böra bortses från, att kommissionens förslag i förhållande till nu gällande bestämmelser innebär såväl en starkare differentiering mellan barnfamiljer och andra familjer som en mjukare övergång mellan rabattberättigade och icke rabattberättigade. Enligt kommissionens förslag utgör den allmänna inkomstgränsen 500 kronor beskattningsbart belopp. Familjer med barn erhålla emellertid rabattkort för barnen upp till en inkomstgräns av 750 kronor beskattningsbart belopp. För närvarande finnes endast en gemensam inkomstgräns, nämligen 900 kronor beskattningsbart belopp.

Med anledning av vad befolkningsutredningen anfört om behovet av en höjning av inkomstgränserna för barnfamiljerna torde böra erinras om att inkomstgränsen för dessa familjer ursprungligen låg vid 1 500 kronor beskattningsbart belopp. Denna inkomstgräns ansågs emellertid av riksdagen vara alldeles för hög, varför den på hösten 1940 sänktes till 1 000 kronor. Enligt kommissionens oförmålda skrivelse skall ifrågasvarande gräns ytterligare sänkas till 750 kronor. Sistnämnda förslag är närmast föranlett av de av kommissionen infordrade yttrandena i ärendet och har uttryckligen satts i sammanhang med gällande system för indexberäkning.

Kommissionen anser sig slutligen böra ifrågasätta, huruvida den stora allmänheten kommer att förstå innebörden av och syftet med befolkningsutredningens gränsdragningssystem. Bland annat kommer det sannolikt att för många förefalla underligt, att i vissa fall exempelvis en familj med sex barn endast skall erhålla ett rabattkort.

Statens priskontrollnämnd har i ett den 6 maj 1942 avgivet yttrande över livsmedelskommissionens förslag till prisreglerande åtgärder på jordbrukets område även behandlat frågan om avvägningen av de generella subventionerna på mjöl och bröd samt på mjölk och matfett. Nämnden har därvid upplyst, att nämnden tidigare ifrågasatt en avveckling av en större eller mindre del av de generella subventionerna. I det nuvarande statsfinansiella läget hade det icke syntts nämnden försvarligt att med statsmedel förbilliga viktiga livsmedel även för sådana befolkningsgrupper, som måste anses ha råd att betala vad som svarar mot vad producenterna måst tillerkännas.

Under förutsättning att de mindre bemedlade familjerna erhöle en förhöjd rabatt på mjölk syntes man enligt nämndens uppfattning icke böra draga sig för en viss förhöjning av mjölkpriserna i allmänna handeln och en där- emot svarande avveckling av de generella subventionerna på detta område. Även en sänkning av förmalningsersättningen i enlighet med kommissionens förslag eller med än mera funne sig nämnden kunna tillstyrka. Nämnden hoppades att inom kort kunna framlägga förslag till sådana prisreglerande åtgärder för bagerinäringens vidkommande, att priset på mjukt matbröd icke skulle behöva höjas i den utsträckning, som i och för sig skulle svara mot den ifrågakommande prishöjningen på mjöl.

Departements-
chefen.

Huvudsyftet med prisrabatterna har hittills varit att mildra dyrtidens verkningar för de mindre bemedlade och särskilt att underlätta för dessa befolkningsgrupper att inköpa just de varuslag för vilka rabatt införts. Härigenom har man velat vinna att de mindre bemedlades kost erhåller en så vitt möjligt tillfredsställande sammansättning.

Mot de nuvarande rabatteringsbestämmelserna ha emellertid åtskilliga erinringar framställts. Sålunda anses i vissa fall rabatter utgå till grupper med så god ekonomisk ställning att rabatterna ej äro motiverade, medan rabattbeloppen för de mindre bemedlade anses allt för knappa. Livsmedelskommissionen har i anledning härav föreslagit dels att den nu gällande övre gränsen för de rabattberättigades inkomst, uttryckt i beskattningsbart belopp, skall sänkas, och att en uppdelning sker av de rabattberättigade i familjer med barn samt åldringar, å ena sidan, och övriga vuxna personer, å andra sidan, med olika beskattningsbara belopp såsom gräns för tilldelning av rabattkort för matfett åt de båda grupperna, dels att mjölkkrabatten skall höjas, dels ock att rabatt skall åtnjutas icke endast å hittills rabatterade varuslag utan även å köttvaror.

Livsmedelskommissionens förslag innebär i princip, att de nuvarande gränserna för rätten att erhålla rabattkort, nämligen beskattningsbart belopp och skattepliktig förmögenhet om 900 kronor respektive 15 000 kronor, sänkas till 750 kronor beskattningsbart belopp respektive 10 000 kronor skattepliktig förmögenhet. För de hittills rabattberättigade vuxna, som ej äro att hänföra till åldringar, pensionärer eller invalider, föreslår kommissionen en ytterligare sänkning av rabattgränsen till 500 kronor beskattningsbart belopp. Dessutom innebär kommissionens förslag jämkningar för tillgodoseende av vissa särskilda önskemål. Sålunda förordar kommissionen, att rabattkort skola tilldelas personer, som för sin utkomst äro beroende av kapital, samt föreslår i detta avseende, att rätten till rabattkort skall bibehållas för hushåll, som ha en förmögenhet överstigande 10 000 kronor men ej 20 000 kronor, under förutsättning att det beskattningsbara beloppet ej överstiger 250 kronor. Vidare föreslår kommissionen att i fråga om jordbrukarhushåll komplettera förmögenhetsgränsen med föreskrift om viss be-

gränsning av rätten att erhålla rabattkort, då av vederbörande brukad jordbruksfastighet är taxerad till högre belopp än 10 000 kronor. I anslutning till nyss angivna regler beträffande förmögenhetsgränsen föreslår kommissionen dock, att personer, som bruka jordbruksfastighet med taxeringsvärde mellan 10 000 och 20 000 kronor, böra kunna få rabattkort, om deras beskattningsbara belopp ej överstiger 250 kronor.

Befolkningsutredningen ansluter sig beträffande gränsdragningen mellan rabattberättigade och icke rabattberättigade till de av livsmedelskommissionen angivna grunderna, såvitt angår andra än barn. Beträffande de senare skisserar utredningen, i syfte att få en mjukare övergång mellan de rabattberättigade och de icke rabattberättigade barnfamiljerna, en anordning med flera inkomstgränser, överstigande 750 kronor beskattningsbart belopp. Detta system innebär, att rabatten bortfaller för hushåll med olika barnantal vid olika gränser, nämligen så, att rabatten för enbarnsfamiljer bortfaller vid 750 kronors beskattningsbart belopp, för tvåbarnsfamiljer vid 1 000 kronors beskattningsbart belopp, för trebarnsfamiljer vid 1 250 kronors beskattningsbart belopp o. s. v. intill ett beskattningsbart belopp av 2 000 kronor.

För att ett rabattsystem, som icke grundar sig på individuell behovsprövning, skall kunna handhas utan alltför stora svårigheter vid tillämpningen måste det vara uppbyggt efter tämligen enkla linjer. Det nuvarande systemet har präglats av en sådan enkelhet. Ehuru befolkningsutredningens förslag innehåller beaktansvärda synpunkter, torde det därför icke nu eller utan närmare prövning kunna godtagas. Det torde icke kunna bestridas att även de av kommissionen föreslagna bestämmelserna komma att öka arbetet med utdelningen av rabattkort, men med hänsyn till de skäl som anförts för den föreslagna differentieringen anser jag mig med vissa jämkningar kunna godtaga den.

Såsom av utredningen i ärendet framgår har den föreslagna sänkningen av inkomstgränserna, uttryckt i beskattningsbara belopp, motiverats av att man genom en minskning av antalet rabattberättigade skulle kunna inom huvudsakligen den nuvarande kostnadsramen öka rabatternas värde för de minst bemedlade. Ökningen av rabatternas sammanlagda värde vill kommissionen åstadkomma dels genom en höjning av rabatten å mjölk från nuvarande 10 öre för liter till 15 öre för liter och dels genom införande av köttrabatt. Med hänsyn till den stora betydelse mjölken för närvarande har särskilt för de mindre bemedlade befolkningsgrupperna synes en förhöjning av mjölkrabatten vara att förorda. En höjning till 20 öre för liter skulle i och för sig vara önskvärd, men med hänsyn till de betänkligheter som häremot framförts vill jag för närvarande begränsa mig till att föreslå en höjning av mjölkrabatten till 15 öre för liter. Tillräcklig anledning att göra skillnad på barn och åldringar torde icke föreligga. Rabatten är avsedd att liksom hittills utgå för en halv liter mjölk om dagen.

Vad den föreslagna kött-rabatten angår förefaller det, som om denna vore mindre påkallad under en period, då ransonerna äro så beskurna som för närvarande. Därtill kommer att de ökade besvär, som genomförandet av en ytterligare livsmedelsrabatt medför för handeln, icke kunna fränkännas betydelse vid bedömandet av detta spörsmål. Den med förslaget om införande av kött-rabatter åsyftade sänkningen av levnadskostnaderna kan enklare vinnas genom en höjning av nu utgående rabatter på exempelvis matfett. Den möjligheten bör dock övervägas att företaga viss justering av priset på de enligt livsmedelskommissionens anvisningar lagrade köttkonserverna.

I fråga om matfetterabatten föreligga skilda förslag; livsmedelskommissionens majoritet förordar oförändrad rabatt av 1 krona 50 öre per kilogram under det att en reservant föreslår 2 kronor 50 öre per kilogram för de rabattberättigade personer, vilka icke hava något beskattningsbart belopp, och 1 krona 50 öre per kilogram för övriga rabattberättigade. Befolkningsutredningen föreslår ur sina synpunkter en rabatt av 3 kronor för barn men oförändrad rabatt för vuxna. Ett bifall till befolkningsutredningens förslag skulle medföra, att margarin skulle erhållas gratis och att rabatten på vissa slags talg icke skulle kunna till fullo utnyttjas. För egen del föreslår jag en förhöjning av matfetterabattens belopp till 2 kronor per kilogram.

Vad därefter angår antalet rabattberättigade belöper sig för närvarande antalet rabattkort för mjölk och matfett till omkring 1 400 000 respektive 2 600 000, under det att enligt livsmedelskommissionens förslag antalet sådana kort skulle nedgå till 1 200 000 respektive 2 100 000. En så långt gående inskränkning i antalet rabattberättigade kan jag ej förorda. En preliminär kalkyl över antalet rabattberättigade enligt ett system med den nuvarande gränsen, 900 kronor beskattningsbart belopp, för familjer med barn samt åldringar, pensionärer eller invalider, och en inkomstgräns av 600 kronor beskattningsbart belopp för vuxna, som ej äro att hänföra till åldringar, pensionärer eller invalider, jämte en förmögenhetsgräns av 10 000 kronor skattepliktig förmögenhet, kombinerat med den av livsmedelskommissionen vid förmögenheter mellan 10 000 och 20 000 kronor angivna inkomstgränsen av 250 kronor beskattningsbart belopp, giver till resultat, att antalet rabattkort för mjölk och matfett skulle utgöra i runt tal 1 300 000 respektive 2 250 000. Jag finner mig böra tillstyrka genomförandet av denna gränsdragning. Dessutom torde i enlighet med livsmedelskommissionens förslag rabattkort för mjölk böra kunna tilldelas såväl lantarbetare som havande kvinnor; rabattkortet för lantarbetare böra på sätt kommissionen föreslagit få utnyttjas vid inköp av andra mejeriprodukter än mjölk.

Vid sidan av här behandlade särskilda livsmedelsrabatter, vilka utgå endast till de mindre bemedlade, förekomma, såsom av den förut lämnade redogörelsen framgår, anordningar, vilka åsyfta att hindra producent-

priserna för vissa jordbruksprodukter att i sin helhet belasta konsumenterna i allmänhet. Hit höra de tidigare berörda förmalningsersättningarna, vilka utbetalas till kvarnarna med visst belopp, för närvarande vid handelsförmalning 8 kronor 15 öre per deciton förmald spannmål. Med hänsyn till de betydande kostnader som denna anordning åsamkar statsverket och de förslag om höjda livsmedelsrabatter som livsmedelskommissionen framlagt har kommissionen förordat en sådan sänkning av förmalningsersättningarna, att mjölpriset skulle tillåtas stiga med 2 à 3 öre för kilogram. Detta skulle betyda, att förmalningsersättningarna borde minskas med omkring 2 kronor per deciton.

Mjöl och bröd ha i dessa tider för stora delar av vårt folk större betydelse än vanligt. Det är därför angeläget att priserna därå hållas så låga som möjligt. Då det stöter på stora praktiska svårigheter att genomföra något slags rabattsystem för mjöl och bröd, läser man knappast kunna undgå att alltjämt bibehålla den nuvarande anordningen för att hålla nere priserna å dessa varor. En av priskontrollnämnden verkställd undersökning giver vid handen, att priset å mjukt bröd inom flertalet orter i landet kan nedsättas. Priskontrollnämnden upplyser vidare, att möjligheter synas föreligga att genom frivillig överenskommelse med bageriidkarna åstadkomma viss prisnedsättning å sådant bröd. Det är därför möjligt att priserna på mjukt matbröd skulle kunna hållas tämligen oförändrade även vid en mindre prisstegring på mjöl, men för hårt bröd bleve en prisstegring i allmänhet ofrånkomlig. Här anförda omständigheter föranleda mig att i likhet med en reservant inom livsmedelskommissionen förorda, att förmalningsersättningarna bibehållas oförändrade. Jag utgår från att vid oförändrat pris å mjöl priset å mjukt matbröd inom stora delar av landet kommer att nedsättas.

Kommissionen har föreslagit, att de ändrade grunderna för prisrabatterningarna för mjölk och matfett skola genomföras efter utgången av giltighetstiden för nu gällande rabattkort eller under december månad 1942. Vad ikraftträdandet av de nya reglerna för rabatt å mjölk och matfett angår synes det mig kunna ifrågasättas, om den föreslagna tidpunkten, med hänsyn till att en ökad konsumtion av mjölk möjligen kan väntas bli följden av den förhöjda mjölkkrabatten, är särskilt lämpligt vald, då det i regel torde vara vid denna tid mjölkproduktionen är lägst. Jag vill förorda, att de nya bestämmelserna skola börja tillämpas vid en tidpunkt, som med hänsyn till mjölkproduktionen må befinnas lämplig.

Kostnaderna för statsverket för de nu gällande rabatterna å mjölk och matfett, 10 öre för liter respektive 1 krona 50 öre per kilogram, beräknas för mjölken uppgå till 26 miljoner kronor och för matfettet till 51 miljoner kronor eller tillhopa 77 miljoner kronor. Härvid har man kalkylerat med ett antal av 1 400 000 mjölkkrabattkort och 2 600 000 matfettkrabattkort till ett värde per år av 18 kronor 25 öre för varje mjölkkrabattkort och av 19

kronor 50 öre för varje matfetterabattkort. Enligt de av mig i det föregående förordade ändrade bestämmelserna kunna antalet personer, berättigade till mjölkkrabatt och matfetterabatt, beräknas utgöra i runt tal 1 300 000 respektive 2 250 000. Med en storlek å rabatterna av 15 öre för liter mjölk och 2 kronor per kilogram matfett kommer med nuvarande tilldelningsgrunder det årliga värdet av mjölkkrabatten och matfetterabatten att utgöra 27 kronor 30 öre respektive 26 kronor. Årskostnaden för mjölkkrabatten kan således uppskattas till omkring $(27:30 \times 1\,300\,000 =)$ 35,5 miljoner kronor. Därtill komma kostnaderna för rabatterna för lantarbetare och havande kvinnor, som enligt livsmedelskommissionen kunna beräknas till 1,5 miljoner kronor respektive 0,8 miljoner kronor. Totalt kan man alltså räkna med en årskostnad för mjölkkrabatten av $(35,5 + 1,5 + 0,8 =)$ 37,8 miljoner kronor. Årskostnaden för matfetterabatten kan beräknas uppgå till i runt tal $(26 \times 2\,250\,000 =)$ 58,5 miljoner kronor. Någon anledning att räkna med särskild utgift för att hålla smörpriset nere under sommaren föreligger ej. Sammanlagda årskostnaden för rabatterna å mjölk och matfett kunna alltså uppskattas till $(37,8 + 58,5 =)$ 96,3 miljoner kronor.

De nya reglerna torde, såsom av det anförda framgår, icke komma att tillämpas förrän någon tid förflutit av budgetåret 1942/43. Kostnaderna för rabattsystemet komma att utgå enligt hittillsvarande grunder, till dess de nya bestämmelserna sättas i kraft. Då årskostnaderna enligt nu gällande grunder äro lägre än dem som komma att utgå enligt de föreslagna nya föreskrifterna, torde totalkostnaderna för budgetåret 1942/43 komma att något understiga de årskostnader, som beräknats med tillämpning av de av mig förordade grunderna. Då de gjorda beräkningarna emellertid lida av betydande osäkerhet samt den framtida utvecklingen inom detta område måste anses oviss, anser jag mig — även med hänsyn till den förut nämnda möjligheten att förbilliga priset på vissa köttvaror — böra räkna med en årskostnad av ungefär den storlek, som förutsattes i statsverkspropositionen. Jag förordar därför, att ett till 100 miljoner kronor avrundat belopp anvisas för ändamålet för nästa budgetår såsom reservationsanslag under benämningen Prisrabattering å vissa livsmedel.

I enlighet med vad jag anförte vid anmälan av frågan om anslagen under elfte huvudtiteln i årets statsverksproposition synas kostnaderna för förmalningsersättningarna böra utgå från förskottsstat. Något anslag å riksstaten för budgetåret 1942/43 blir alltså icke erforderligt för detta ändamål.

Såsom jag förut antytt kunna på grund av växlande förhållanden ändringar i här angivna riktlinjer för rabattsystemet visa sig påkallade. Kungl. Maj:t bör därför äga att vidtaga av omständigheterna föranledda ändringar i rabattsystemet.

Under återopande av vad jag sålunda anförte hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Prisrabattering å vissa livsmedel* för budgetåret 1942/43 under elfte huvudtiteln anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 100 000 000

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj: Konungen, att proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Curt Nordwall.
